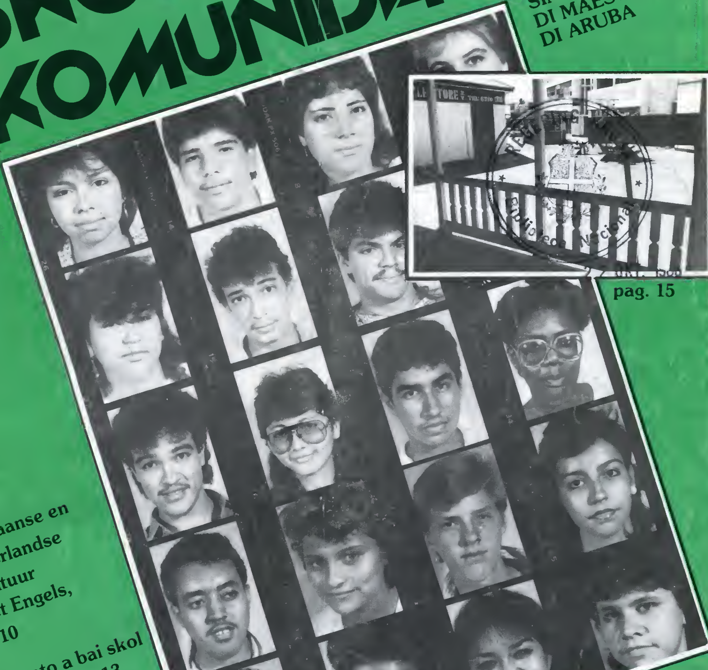
aña 17
no. 8
òktober 1986

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 15

Arubaanse en Nederlandse literatuur in het Engels, pag. 10

Papiamento a bai skol na Korsou!, pag. 13

CODESAN, segunda parti, pag. 15

HEWET, wiskunde-programma voor het VWO, pag. 17

De problemen rond het maken van eigen centraal schriftelijke eindexamens, pag. 3

Curriculumontwikkeling, pag. 7

For di mesa di direktiva, pag. 14

ARTICULONAN ESCENCIAL PA SCHOOL, OFICINA Y TEMPO LIBER!!!

EN NOG VEEL MEER... BIJ:

ANTRACO SAMSOM ARUBA N.V.

* Schoolbehoeften, leermiddelen en handenarbeid artikelen
* Teken- en schrijfartikelen
* Boeken voor studie en ontspanning
* Kantoorartikelen
* Speelgoed
* Kopieerapparatuur
* Elektrische schrijfmachines
* Computers

L.G. SMITH BLVD. 126
ORANJESTAD - TEL 23434

WAAR HET WINKELEN PRETTIG IS EN PARKEREN GEEN PROBLEEM

Distributor:

HAGEMEYER (ARUBA) N.V.

Fergusonstr. 114
Tel. 21617

van dorp aruba n.v.

Nassaustraat 77 - Tel. 23076-21411
Zeppenfeldtstr. 51 (S.N.) - Tel. 45072
Alhambra Bazar - Tel. 33455

Uw speciaalzaak voor schoolartikelen van kwaliteitsmerken, zoals:

Edding	* *Transferletters en viltstiften*
Faber Castell	* *Potloden, linialen, sjablonen etc.*
Rotring	* *Techn. tekenmaterialen*
Pilot	* *Viltstiften*
Lucra	* *Cahiers en ringbandvullingen*
Herma	* *Etiketten*

net even... iets beter

PETFALIM ARUBA N.V.

UW KEUKENSPECIALIST:

* Keukens naar uw smaak en indeling
* Diverse houten keukens
* Diverse kleuren
* Met diverse keukenapparatuur
* Diverse aanrechtbladen
* Diverse spoelbakken
* Snel leverbaar en niet duur

DRUIVENSTRAAT 8
TEL. 23194

LOOKING FOR..............

* Electric Housewares,
* Glass & Bakewares,
* Patio & Picnic Articles,
* Ladders, Paints & Supplies,
* Hand & Electric Tools,
* Garden Tools & Supplies,
* Bathroom Fixtures,
* Home Security Devices,
* Sports & Pets Supplies,

WE HAVE THESE AND MORE AT:

SERVISTAR®

L.G. Smith Blvd. 138 - Tel.: 22485

Keda bon informá

LESA

EXTRA

E korant ku informashon obhetivo

MARGRIETSTRAAT 3
TEL. 28820
28566
28990

Optica Aruba

pa bo bril

redaktie: h. oplaat, j. van eer, t. pengel, j. pereira, k. augustin.

redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

bestuur:
burny every, presidente; mirella wijngaarden, sekretario; haime mata, tesorero; edgar boekhoudt, komisario.

SKOL & KOMUNIDAT

aña 17
no. 8 - òktober 1986

sindikato di maestronan di aruba

PREISNAN PA ABONO RIBA SKOL & KOMUNIDAT PA AÑA 1986 (10 NUMERO)

- ☐ antias afl. 32,50
- ☐ hulanda ku bapor afl. 32,50
- ☐ hulanda ku avion afl. 55,—
- ☐ otro paisnan ku bapor afl. 32,50

nomber: ....

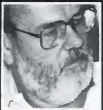
....

adres: ....

....

manda un chèk of deposita plaka riba kuenta bankario a.b.n. nr. 31.47.886.
manda e formulario aki pa:
skol & komunidat,
cashero 17, aruba, n.a.

DE PROBLEMATIEK ROND HET MAKEN VAN EIGEN CENTRAAL SCHRIFTELIJKE EINDEXAMENS

Piet Pronk

Eddy Croes

Wanneer tegenwoordig een "insider" bij het vwo, havo of mavo het woord "examen" hoort, geeft hij vast en zeker commentaar. Meestal zal dat commentaar een ondertoon van ontevredenheid in zich bergen. De vraag rijst dan onmiddellijk, hoe het komt dat het fenomeen "examen" waar het voortgezet onderwijs al jaren mee in aanraking komt, op dit moment zo'n wrange smaak oproept bij de leerkrachten verbonden aan de vwo-, havo- en mavo-scholen. Dit artikel is bedoeld a;als een bijdrage aan de meningsvorming rond de problematiek van het eigen centraal schriftelijk eindexamen (cse).

De kardinale vraag waar het in deze dagen om gaat is, wie de verantwoordelijkheid draagt of moet dragen voor het samenstellen van deze cse's. Iets concreter nog gezegd, wie moet de cse's maken, de Minister – via een speciaal voor dit doel in het leven geroepen commissie – of het Schoolbestuur – de lesgevende leraren dus. Dit artikel zal een poging zijn deze specifieke vraag te beantwoorden. De beantwoording van deze vraag is steeds urgenter aan het worden, zeker nu de Nederlandse Antillen de samenwerking met Aruba heeft opgezegd, ook voor wat betreft het maken van cse's, en wij deze zaak dus zelf moeten gaan oplossen. Feit is zeker dat deze gehele zaak een grondige analyse nodig heeft, zodat wanneer beslissingen genomen worden, ze door de betrokkenen volledig begrepen zullen worden. Dat het thema "cse's" veel facetten kent die niet alle de revue kunnen passeren is duidelijk, vandaar dat er een keuze gemaakt is, waarbij hetgeen de schrijvers van belang vinden, richtlijn is geweest. Eén beperking die expliciet hier genoemd moet worden, is het feit dat het artikel zich voornamelijk zal bezig houden met het maken van cse's voor vwo, havo en mavo. Onder andere de volgende twee redenen voor deze beperking: 1. het gaat hier om de enige drie schooltypen op Aruba die vanaf hun oprichting een centraal schriftelijk eindexamen hebben gekend; 2. de principe-uitspraak van de Minister dat de centraal schriftelijke eindexamens voortaan niet meer vallen onder de verantwoordelijkheid van de Minister alleen, maar dat door het erbij betrekken van de Schoolbesturen sprake zal zijn van een gezamenlijke verantwoordelijkheid, betekent uitsluitend voor het vwo, havo en mavo een enorme verandering.

door Piet Pronk / Eddy Croes / 14 oktober 1986

→

I. Eindexamens

a. Algemeen

Op alle scholen wordt de studie afgesloten door middel van een eindexamen, in welke vorm dan ook. In de school vervullen examens een drievoudige functie: een evaluerende, een prognostische en een selecterende functie. Buiten de school zijn de examens meestal slechts van selectieve aard in verband met de toelating tot vervolgstudies en de acceptatie in maatschappelijke functies. Bij elk examen vindt een onderzoek plaats naar de kennis, de vaardigheden en de bekwaamheid van een leerling in een bepaald vak. In de meeste gevallen vormen de examens een zodanig essentieel bestanddeel van de schoolcarrière dat het overgrote deel van de op school doorgebrachte tijd hierop is gericht. Naast de algemene vorming die een leerling behoort te krijgen, wordt de kern van het didactisch proces veelal bepaald door het aan het eind opdoemende examen.

b. Verschillende vormen

De verantwoordelijkheden voor, de vaststelling en de organisatie van de eindexamens zijn echter voor de verschillende schooltypen niet gelijk. Om geen misverstanden te wekken volgt hierna dan ook de omschrijving van de verschillende vormen van eindexamens die bekend zijn bij het voortgezet onderwijs.

1. **de landsexamens**: deze examens worden vastgesteld, vervaardigd, georganiseerd en afgenomen door het Land, in ons geval Aruba. Bijna altijd wordt het centraal schriftelijk gedeelte overgenomen van Nederland. Is dit voor een bepaald vakgebied niet mogelijk dan wordt door de Minister van Onderwijs (van Welzijnszaken eigenlijk) een commissie van deskundigen samengesteld die belast wordt met de samenstelling van het eindexamen. Ook het mondelinge gedeelte is geheel in handen van het Land, dat daarbij een beroep doet op, veelal dezelfde, deskundigen.
2. **de vwo-, havo- en mavo-examens** (ook wel "schoolexamens" genoemd): deze examens bestaan uit twee gelijkwaardige delen. Eén deel, het schoolonderzoek, is volledig in handen van de school zelf en wordt, weliswaar met inachtneming van de wettelijke regelingen hieromtrent, opgesteld, vastgesteld, vervaardigd en afgenomen door de school. De aan de eindexamenkandidaten lesgevende leraren maken deze schoolonderzoeken. De school is in deze dus de verantwoordelijke instantie. De wettelijke regelingen geven richtlijnen voor de wijze waarop het schoolonderzoek moet worden afgenomen, het aantal, wanneer het schoolonderzoek afgerond moet zijn, de cijferbepaling, bekendmaking van cijfers, inbezitstelling van het schoolonderzoekreglement, etc.
Het andere gedeelte is het centraal schriftelijk examen, dat identiek is aan het schriftelijke gedeelte van het landsexamen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Onderwijs (zie paragraaf II). Hij zorgt dus voor de eindexamens. De scholen krijgen de pakketten met eindexamens toegestuurd en zijn dan, opnieuw volgens wettelijk vastgestelde regels, belast met de afname van de examens. De scholen zelf hebben met de opstelling en vervaardiging van de eindexamens dus niets te maken. Dit is ook nooit anders geweest. In de vroegere MULO- en HBS-periode was de situatie precies zo. Ook toen zijn de lesgevende leerkrachten nooit betrokken geweest bij de opstelling van eindexamenopgaven.
3. **de zuivere schoolexamens**: deze examens geschieden volledig onder verantwoordelijkheid van de school zelf. Zowel het eventuele schoolonderzoek als het eindexamen wordt opgesteld, vervaardigd, vastgesteld en georganiseerd door de school. Uiteraard met inachtneming van de bestaande wettelijke regelingen. In dit geval wordt al het examenwerk verricht door de lesgevende leraren, al of niet gecoördineerd door Directie Onderwijs.

c. Waarom een cse?

Op de vwo-, havo-, mavo-scholen is het schriftelijk eindexamen centraal in die zin, dat alle scholen hetzelfde examen afnemen dat vooraf niet bij de lesgevende leraren bekend is. De meeste eindexamenopgaven komen uit Nederland, die aldaar opgesteld worden door speciaal daartoe in het leven geroepen onafhankelijke commissies. Het voordeel van de cse's boven de zuivere schoolexamens is, dat niveauverschillen tussen scholen van eenzelfde type zoveel mogelijk geëlimineerd worden. Bij zuivere schoolexamens bestaat het gevaar dat het peil van de diverse scholen grote verschillen laat zien. Hierdoor wordt de vergelijkbaarheid van de verkregen resultaten moeilijk gemaakt. Bovendien bestaat bij de zuivere schoolexamens eerder de mogelijkheid tot bedrog in het voor- of nadeel van de kandidaten. Om deze nadelen van de zuivere schoolexamens niet te laten optreden worden door het Land, oftewel door de Overheid, i.c. de Minister van Onderwijs, onafhankelijke examencommissies ingesteld. Het voornaamste doel hiervan is dus om meer waarborging te creëren. In het vwo-, havo- en mavo-onderwijs heeft het cse vanaf de oprichting van deze schooltypen bestaan. Deze waarborg nu is in het verleden, tot op de dag van vandaag, ingebouwd door de Overheid. Toen het dan ook een tiental jaren geleden, om verschillende redenen, noodzakelijk bleek voor een aantal vakken op het vwo-havo-mavo eigen (dus niet in Nederland vervaardigde) examens te maken, gaf de Antilliaanse Overheid blijk inderdaad deze gedachtengang te hebben. Ook voor deze vakken diende het examen centraal afgenomen te worden. Voor de vaststelling ervan was de Minister van Onderwijs verantwoordelijk. Welke reden kan de Arubaanse regering, na 1 januari 1986, hebben van deze lijn af te wijken? Het antwoord zou duidelijk moeten zijn. Alleen de waarborging al van deze examens is een zó belangrijke zaak dat elke andere constructie onverantwoord lijkt. Dat aan het handhaven van een centraal schriftelijk examen nog andere voordelen verbonden zijn, komt in paragraaf III van dit artikel aan de orde.

d. Huidige situatie

Het lagere beroepsonderwijs kent het zuivere schoolexamen. Voor wat betreft de lagere technische scholen worden deze examens wel gecoördineerd. Elke LTS-leerling op Aruba neemt dus deel aan hetzelfde schriftelijke examen per vakgebied. Voor de huishoudscholen en de ETAO-scholen is de situatie nagenoeg dezelfde, met dit verschil dat de huishoudscholen een samenwerkingsverband kennen met vergelijkbare scholen op Bonaire en Sint Maarten. Ook bij deze schooltypen is er dus sprake van zuivere schoolexamens. Dus alle eindexamens worden opgesteld door de lesgevende leraren zelf. Een soortgelijke situatie treffen wij aan in het middelbaar-(Kleuterleidstersopleiding, MTS en MAO) en hoger beroepsonderwijs (APA, de Onderwijzersopleiding). Ook hier stellen de eigen leraren de schriftelijke eindexamens op. Het enige verschil bij bovengenoemde schooltypen zit hierin, dat de lesgevende leraren bij de MAO voor het opstellen van de schriftelijke eindexamens een vergoeding ontvangen. We kunnen dus vaststellen dat er in het gehele beroepsonderwijs zuivere schoolexamens worden georganiseerd en afgenomen. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de scholen zelf, waarbij elke school wel de daartoe bestaande wettelijke regelingen en richtlijnen in acht dient te nemen.

Minister van Onderwijs Mito Croes

Bij het zogenaamde avo-onderwijs (vwo/havo/mavo) is de situatie duidelijk anders. Voor deze schooltypen bestaat, zoals hiervoor reeds vermeld, een centraal schriftelijk eindexamen waarbij de lesgevende leraren, voor wat betreft de samenstelling van de eindexamenopgaven, geen enkele inbreng of zeggenschap hebben. Dit cse valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Onderwijs. Dit houdt meestal in dat de Minister kan beschikken over de examens uit Nederland. Voor enkele vakken, voor het vwo en havo zijn dit nederlands (stelopdracht) en spaans en voor het mavo betreft dit de vakken nederlands, spaans, handelskennis en aardrijkskunde, is, om min of meer bekende redenen, het overnemen van de Nederlandse examens niet mogelijk. Hiervoor kent men de eigen centraal schriftelijke examens. Naar analogie van Nederland stelt de Minister van Onderwijs een commissie per vak in, die belast wordt met de opstelling en vervaardiging van de examens voor deze vakken. De leden van deze commissies worden door de Minister uitgenodigd en ontvangen voor de werkzaamheden een vergoeding, die past bij het gewicht van deze taak. Immers de eisen die aan dergelijke commissieleden moeten worden gesteld, behoren niet gering te zijn.

→

II. De onderwijswetgeving en het maken van centraal schriftelijke eindexamens

Wat zeggen inderdaad de onderwijswetten over de onderhavige vraag? Is deze ergens keihard geregeld, zodat er geen enkele twijfel over kan bestaan wie de schriftelijke eindexamens dient te maken? De raamwet voor het voortgezet onderwijs, PB 1979 nr. 29 — een in eerste instantie globale regeling — zegt op twee plaatsen iets over eindexamens: in paragraaf 2 van Hoofdstuk I, onder de titel "Eindexamens" (de artikelen 32 en 33) en in Afdeling III onder de titel "Landsexamens" (artikel 57). Het artikel over de "landsexamens" is hier niet van direct belang, want hiervoor hebben wij reeds gezien, dat de "landsexamens" plaats vinden, voor wat hun complete organisatie betreft, onder verantwoordelijkheid van de Minister; dit artikel valt dus verder buiten deze bespreking. Alvorens inhoudelijk op de artikelen 32 en 33, die wel van belang zijn bij de beantwoording van de onderhavige vraag, in te gaan, dient een opmerking gemaakt te worden over de plaats van deze twee artikelen in de raamwet. Dit is van uitermate groot belang om bijvoorbeeld te kunnen vaststellen welk karakter deze artikelen hebben en welk ze zeker niet kunnen hebben. Deze artikelen vormen een onderdeel van Hoofdstuk I, welk hoofdstuk regelingen bevat voor de inrichting van het openbaar voortgezet onderwijs; welke regelingen tegelijkertijd voorwaarden zijn voor bekostiging van het bijzonder voortgezet onderwijs. Het plaatsen van deze artikelen onder Hoofdstuk I betekent dat men, bij de interpretatie ervan, de grenzen die de wetgever getrokken heeft voor Hoofdstuk I voor de volle 100% in acht dient te nemen; een zogenaamde gelegenheidsinterpretatie is dus niet mogelijk. Om de vraag in kwestie te beantwoorden, hebben wij alleen maar de leden 1 en 2 van artikel 32 nodig en die luiden als volgt:

Artikel 32. *1. Aan de leerlingen van de dagscholen, bedoeld in de artikelen 7, 8 en 9, alsmede aan de leerlingen van de dagopleidingsscholen voor onderwijzers en aan die van de afdeling A en van de afdeling B van de dagopleidingsscholen voor kleuterleidsters* **wordt** *gelegenheid gegeven aan deze scholen een eindexamen af te leggen.*

2. Aan de leerlingen van de overige scholen en aan de leerlingen van de afdelingen van scholen voor beroepsonderwijs **kan** *gelegenheid worden gegeven aan deze scholen en afdelingen een eindexamen af te leggen. Bij landsbesluit houdende algemene maatregelen kunnen scholen of afdelingen van scholen voor beroepsonderwijs worden aangewezen, waarvan het bevoegd gezag de regeling van het eindexamen vaststelt onder goedkeuring van de minister.*

Uit het hierboven geciteerde gedeelte van artikel 32 — dit artikel kent 6 leden — volgt dat aan de dagscholen voor vwo, voor havo, voor mavo, voor onderwijzers en voor kleuterleidsters, eindexamens gehouden **moeten** worden — aan de openbare scholen omdat deze regeling direct voor ze geldt en aan de bijzondere scholen vanwege het feit dat dit een subsidievoorwaarde is — terwijl aan de andere schooltypen het houden van een eindexamen niet verplicht is. Het doorlezen van de Memorie van Toelichting bij dit artikel doet ons tot dezelfde slotsom komen: meer dan hetgeen in de vorige zin neergeschreven is, zit niet in de leden 1 en 2 van artikel 32. Deze twee leden geven in de verste verte niet aan wie verantwoordelijk is voor het maken van de eindexamens. Dit kan ook niet, want dit artikel is niet met dit doel geschreven. Daarom is en blijft het onjuist om aan een artikel dat met één bepaald doel geschreven is, in het gebruik, om praktische motieven, een andere interpretatie te geven. Om deze reden is de redenering die Directie Onderwijs rond artikel 32 heeft opgebouwd dat in dit artikel de verantwoordelijkheid voor het maken van de eindexamens mede op de schouders van de Schoolbesturen wordt gelegd — niet juist. Hoewel artikel 32 ons niet direct het antwoord geeft, zorgt het wel indirect voor een antwoord, want dit artikel wordt nader uitgewerkt in meerdere landsbesluiten houdende algemene maatregelen, de zogenaamde uitvoeringsbesluiten. Eén van die besluiten is PB 1985 nr. 90, Landsbesluit eindexamens dagscholen vwo, havo, mavo, waarin de eindexamens op een zeer expliciete wijze worden geregeld. Artikel 25 van dit eindexamenbesluit bepaalt, *"dat de minister commissies instelt, die belast zijn met de vaststelling van de opgaven voor de schriftelijke examens die niet dezelfde zijn als die in Nederland"*. Duidelijker kan het niet: met deze tekst van artikel 25 kan niets anders bedoeld zijn dan een centraal schriftelijk eindexamen volledig onder verantwoordelijkheid van de Minister. De terminologie "vaststellen" uit artikel 25, schijnt voor sommigen een strohalm te zijn om zich er aan vast te klampen en te beweren dat de Minister de eindexamens slechts hoeft **vast te stellen** en dat de verantwoordelijkheid voor het **maken** ervan best ergens anders kan liggen. De vwo-, havo- en mavo-scholen maken gebruik van eindexamens die deels in Nederland, deels op Aruba *"vastgesteld"* zullen worden. Wanneer er inderdaad getwijfeld wordt aan de interpretatie van het woord *"vaststellen"* in deze situatie, laten wij dan de inhoud die Nederland er aan gegeven heeft, accepteren; immers van Nederland hebben wij deze terminologie overgenomen!

De kwestie van vergoeding voor de werkzaamheden verband houdende met het maken van de cse's is onlosmakelijk verbonden aan het centraal zijn van de eindexamens. Ergo: is er sprake van een centraal schriftelijk eindexamen, dan dienen de door de Minister in de commissies benoemde leden voor de door hen te verrichten werkzaamheden betaald te worden. Dat door sommigen artikel 13 lid 1 van het eindexamenbesluit, luidende: *"Het eindexamen wordt onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van de school afgenomen door de direkteur en de examinatoren ....."* wordt aangehaald als argument om de eigen cse's te laten vallen onder de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag, verliest elke grond na het geen hierboven is geschreven. Overigens bedoelt het hier aangehaalde gedeelte van artikel 13 niets anders te zeggen dan dat, als eenmaal de cse's onder verantwoordelijkheid van de Minister vastgesteld te zijn, het **afnemen** ervan onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag geschiedt.

De conclusie aan het slot van deze paragraaf kan dan ook niet anders zijn, dan dat voor wat betreft het vwo, havo en mavo de Minister juridisch verantwoordelijk is voor het samenstellen van de cse's die niet uit Nederland komen.

III. Andere aspecten van de eindexamenproblematiek

a. Het aparte karakter van het c.s.e.

In het voorgaande is duidelijk aangegeven dat centraal schriftelijke eindexamens een totaal ander karakter dragen en ook een andere bedoeling hebben dan de door de lesgevende leraren zelf samengestelde schoolexamens. Hieraan verandert weinig door het gegeven dat bij de zuivere schoolexamens het vaststellen formeel geschiedt door de gecommitteerde, die daar overigens, met uitzondering van die van het M.A.O., geen vergoeding voor ontvangt. Eveneens is getracht duidelijk te maken dat er, althans juridisch, geen discrepantie bestaat tussen scholen met een centraal schriftelijk examen en scholen met een zuiver schoolexamen. In de wettelijke regelingen is vastgesteld dat in het geval van een c.s.e. de verantwoordelijkheid ligt bij de Minister van Onderwijs en in het geval van een zuiver schoolexamen bij de scholen zelf. De vraag is nu of de wetgeving in de toekomst in die zin gewijzigd moet worden, dat het Land, i.c. de Minister, de verantwoordelijkheid voor het c.s.e. moet prijsgeven en ook in dit geval de scholen zelf daarvoor verantwoordelijk moet stellen. Als dit zou gebeuren dan wordt aan het c.s.e. in ieder geval het karakter, dat het tot nu toe heeft gehad, ontnomen. In het hiernavolgende wordt gewezen op de gevaren die een dergelijke beslissing met zich mee kunnen — en waarschijnlijk zullen — brengen. Omdat de problematiek op dit moment vooral gericht is op de MAVO-HAVO-VWO examens, worden andere examenvormen verder buiten beschouwing gelaten.

b. Waarborg, niveau, geheimhouding.

Een waarborg voor een c.s.e. houdt in het feit dat deze examens gemaakt worden door een onafhankelijke commissie van deskundigen. Dit is voor wat betreft de examens, die van Nederland worden overgenomen, onvoorwaardelijk het geval. Voor de eigen c.s.e.'s is dit niet geheel haalbaar. Helaas kunnen wij niet beschikken over een groot arsenaal van dergelijke specialisten. Wel wordt tot nu toe getracht deze ideale situatie zo dicht mogelijk te benaderen. Voor het vak nederlands (opstel) HAVO-VWO bijvoorbeeld bestaat de commissie uit een drietal deskundigen, twee ervaren specialisten buiten het direkte onderwijs en één aan deze schooltypen lesgevende leraar, die een gedegen ervaring bezit en zijn sporen op dit gebied heeft verdiend. Voor dit examen wordt de Nederlandse situatie dus zeer dicht benaderd. Voor het examen spaans HAVO-VWO ligt de zaak iets ongunstiger, doch ook daar wordt het ideale uitgangspunt sterk in de gaten gehouden.

Een ander aspect is: de relatie die wij met betrekking tot de c.s.e.'s hebben met Nederland. Op zich betekent dit gegeven een uitermate belangrijke vorm van niveaubewaking. Loslaten van de gedachte een zo onafhankelijk mogelijke examencommissie per vak in te stellen, zal onherroepelijk leiden tot niveauverlaging. De grote vraag is dan of Aruba zich dat, in de relatie ten opzichte van Nederland, zeker wat de wederzijdse erkenning bet- →

reft, kan en mag permitteren.
Naast het **niveau** van het c.s.e., speelt ook de **kwaliteit** van deze examens een rol. Niet elke docent is in de wieg gelegd om centraal schriftelijke examens, waaraan immers hoge kwalitatieve eisen worden gesteld, te maken. Het opstellen van proefwerken, schoolonderzoeken en andersoortige toetsen behoort elke docent wel te beheersen. Om een bijdrage te kunnen leveren aan de samenstelling van een c.s.e. moet een docent over extra talenten beschikken. Ervaring, specifieke deskundigheid, creativiteit en originaliteit bezit slechts een fractie van een docentenkorps. En dit is niet alleen op Aruba het geval.
Alhoewel er mogelijkerwijs nog andere aspecten zijn aan te geven, willen wij tenslotte nog wijzen op de eisen van geheimhouding die met name bij een c.s.e. worden gesteld. Hoe kunnen deze beter worden nageleefd dan bij de instelling van een zo klein mogelijke commissie van onafhankelijke deskundigen?

c. Kostenaspect
Men kan moeilijk van personen verlangen dat zij een zo belangrijk en omvangrijk werk, dat het maken van c.s.e.'s met zich mee brengt, voor niets doen. Om een idee te geven van de kosten, het volgende. De afgelopen jaren bedroegen deze voor het samenstellen van de c.s.e.'s voor een zestal vakken (voor MAVO vier en voor HAVO-VWO twee vakken) ongeveer f. 76.000,— bruto per jaar. Zou de Minister beslissen het aantal leden per commissie te beperken tot maximaal drie, zoals dat voor het vak spaans MAVO en het vak nederlands HAVO-VWO reeds het geval is, dan zou het totaalbedrag kunnen worden teruggebracht tot f. 58.000,—. Als we bedenken dat de begroting voor het HAVO-VWO alleen al zo'n vier miljoen gulden bedraagt, dan kan men zich voorstellen dat de kosten die de overheid moet maken voor de c.s.e.'s een fractie van het geheel vormen. Voor het geld hoeft de overheid de eigen c.s.e.'s dus niet af te schaffen. Integendeel, als men kijkt naar de hierboven opgesomde voordelen, dan lijkt een dergelijk bedrag het behoud van het c.s.e., ook van het eigen, alleszins waard. Daarbij komt nog dat de overheid al een belangrijke waarde op zich zou moeten hechten aan de, met vele waarborgen omgeven, centraal schriftelijke eindexamens. In dit kader willen wij tenslotte het regeerprogramma 1986-1990 in herinnering roepen, waarin letterlijk de volgende zinsnede voorkomt:

"Indien het noodzakelijk is de kosten voor onderwijs te verminderen, dan dient dit systematisch en op verantwoorde wijze te geschieden, om zodoende negatieve consequenties voor het niveau en de kwaliteit van ons onderwijs te vermijden. Een goed onderwijs is een investering in de toekomst."
Ook de regering is dus van mening dat kwaliteit en niveau tenminste gehandhaafd dienen te blijven, ook al zou dat kosten met zich mee brengen.

d. Taak van de leraar
Gezien het speciale karakter van de c.s.e.'s zal de lezer uit het voorgaande kunnen opmaken, dat het samenstellen daarvan niet tot de leraarstaak behoort en er ook nooit toe behoord heeft. Eindeloze discussies worden gevoerd, veelal door leken, over wat nu wel of niet tot de taak van de leraar behoort. Wat dit betreft vormt het leraarsberoep dikwijls onderwerp van gesprek. Hoeveel mensen denken niet dat de uren die een leraar in zijn 'job' steekt, zich beperken tot de schooltijden? En het is jammer om dit te moeten schrijven: ook op het Direktoraat Onderwijs zijn er talloze ambtenaren die, met dit — onjuiste — beeld in hun achterhoofd, bijvoorbeeld de problematiek rond de eigen centraal schriftelijke examens gaan bespreken. Als een ieder in zijn waarde wordt gelaten, zijn wij ervan overtuigd dat deze en andere problematieken door middel van gezonde besprekingen opgelost kunnen worden. Wij zijn van mening dat de Minister, i.c. Direktie Onderwijs, alléén onmogelijk dit probleem kan regelen.. Het kan niet de bedoeling zijn de werkzaamheden rond de eigen c.s.e.'s domweg als extra taak in de toch al omvangrijke en veel energievergende taak van de leraar te schuiven. Er staat veel op het spel. In het licht daarvan moeten dan ook de aanbevelingen worden gezien zoals die in de hiernavolgende paragraaf IV "Conclusies" worden opgenomen.

IV. Conclusies

1. In verband met de enorme voordelen daarvan zou het centraal schriftelijk examen gehandhaafd dienen te blijven; een logische consequentie is dan dat de Minister van Onderwijs de verantwoordelijkheid voor het samenstellen en vervaardigen van het c.s.e. behoudt.

2. Mede in verband met een strenge niveaubewaking zou zo uitgebreid mogelijk gebruik gemaakt moeten worden van de centraal schriftelijke examens uit Nederland. Dat deze wens niet alleen bij het MAVO-HAVO-VWO bestaat, bewijst het feit dat ook in het lager- en middelbaar beroepsonderwijs in het kader van een zuiver schoolexamen de examens voor enkele vakken vanuit Nederland komen. Ook andere schooltypen zouden méér moeten nagaan inhoeverre hiervan gebruik gemaakt kan worden.

3. Voor de vakken die absoluut niet onderworpen kunnen worden aan de Nederlandse c.s.e.'s zou getracht moeten worden de samenstelling van de eigen c.s.e.'s zo veel mogelijk te laten geschieden conform de procedure zoals Nederland die kent. Dit houdt in dat in eerste instantie gezocht moet worden naar commissieleden die onafhankelijk staan ten opzichte van het onderwijsveld. Voor het MAVO zal dit wellicht eenvoudiger zijn dan voor het HAVO-VWO, daar er voor het eerste schooltype een beroep gedaan kan worden op vakspecialisten van het tweede schooltype.

4. De kosten voor het maken van eigen c.s.e.'s, in feite de enige reden waarom de Minister, i.c. Direktie Onderwijs, de gehele problematiek aan de orde stelt, bedragen slechts een fractie van de totale onderwijsbegroting en kunnen mogelijkerwijs nog naar beneden gebracht worden door de in te stellen examencommissies te binden aan een maximum aantal van drie leden. Een andere mogelijkheid om de kosten enigszins te drukken is om in deze samen te werken met de Nederlandse Antillen. Of dit politiek haalbaar is, zal in de toekomst moeten blijken. Op de onlangs gehouden Tripartite- bijeenkomst in Nederland is door Aruba en de Nederlandse Antillen afgesproken dat zij, waar mogelijk, tot samenwerkingsverbanden willen komen. Het is echter tot nu toe niet duidelijk wie daartoe de eerste stap zal nemen. Samenwerking, ook bij het opstellen van eigen examens, zal niet alleen bij kunnen dragen tot verlaging van de kosten, doch tevens een grotere waarborg kunnen inhouden voor het niveau en de kwaliteit van de eigen c.s.e.'s.

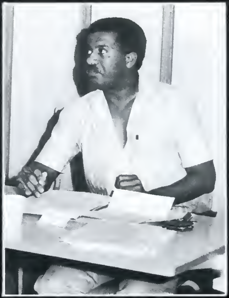
5. Er bestaat op dit moment een discrepantie tussen schoolexamens en zuivere schoolexamens. De eerstgenoemde examens omvatten immers een c.s.e. Juridisch is deze discrepantie geregeld. De overheid heeft twee mogelijkheden deze op te heffen. Ten eerste door het c.s.e. af te schaffen, met alle consequenties van dien. Ten tweede door alle eindexamens tot c.s.e.'s te verheffen. Wij beseffen dat de door Direktie Onderwijs aan de orde gestelde problematiek inzake de eigen c.s.e.'s in dit geval omvangrijker zal zijn.

6. Het onlangs door Direktie Onderwijs gedane voorstel de financiële vergoeding voor het maken van eigen c.s.e.'s voor 1986-1987 te bepalen op f. 1000,— per examen en op maximaal f. 400,— per commissielid houdt een enorme onderwaardering in van de te verrichten werkzaamheden. Het kan niet de bedoeling zijn geweest de tegenwaarde van alle eigen c.s.e.'s vast te stellen op het luttele bruto bedrag van f. 8000,—. Geen sterveling zal voor een dergelijk bedrag overgaan tot een zo'n fundamenteel karwei. Het idee van Direktie Onderwijs dat betrokken personen het als een eer moeten beschouwen uitgenodigd te worden de examens te maken, komt dan ook erg zwak over. Men late die eer gaarne aan iemand anders. Maar wie?
Neen, een bedrag van f. 58.000,— is alleszins gerechtvaardigd. De enige wijziging dient dan te gebeuren in de samenstelling van de commissies. Vooralsnog lijkt een maximum aantal van drie (eventueel vier, als de werkzaamheden te talrijk zijn) leden haalbaar.

7. Alhoewel het eenvoudig is een juridische formulering te vinden na een besluit de (eigen) centraal schriftelijke examens af te schaffen, lijkt een dergelijk besluit zeer onverstandig. De Minister van Onderwijs, i.c. Direktie Onderwijs, zou erg diep moeten nadenken over de consequenties van zo'n beslissing. Hoeveel is het hen waard? Kunnen zij het zich permitteren het niveau en de kwaliteit van met name de MAVO-HAVO-VWO-opleidingen op zo'n manier in de waagschaal te stellen? Wij denken van niet! •

CURRICULUM-ONTWIKKELING

"Instrument voor onderwijs-vernieuwingsbeleid"

door: drs. Frank Zaandam

Inleiding

Het onderwijs op Aruba is hard aan vernieuwing toe. Daarover bestaat in het onderwijs geen verschil van mening. Sinds de jaren '60 moeten de (basis)scholen op Aruba het doen met verouderde leerplannen en methodes. De roep om nieuw materiaal wordt steeds luider. Zo kan men in het onderwijsveld dagelijks de opvatting horen dat de regering "maar" ervaren (of gepensioneerde) leerkrachten moet aanstellen, die zich gaan bezighouden met het ontwikkelen van nieuw materiaal en het schrijven van methodes. De regering heeft dit geluid enigszins opgepakt en is overgegaan tot het opzetten van een afdeling Ontwikkeling binnen de dienst Direktie Onderwijs. Onlangs verschenen er in de pers zelfs advertenties met de oproep aan leerkrachten te solliciteren naar de functie van wat heet "materiaalontwikkelaars".
Alle goede bedoelingen ten spijt dienen wij echter te concluderen dat we hier te maken hebben met "ad-hoc" beleidsmaatregelen, die in het geheel niet gebaseerd zijn op een visie op onderwijsvernieuwing en indien doorgevoerd zoals de plannen nu op tafel liggen, een verspilling van mankracht, energie en geld kunnen betekenen. De aanpak van de jaren '60, waarbij leerplannen en methodes werden samengesteld op basis van ervaring en intuïtie, is met de huidige stand van de didaktiek/onderwijskunde niet meer verantwoord. Het ontwikkelen van curricula (w.o. methodes) dient uit te gaan van een gedegen wetenschappelijke basis. Door middel van een *drietal artikelen* trachten wij een algemeen kader aan te geven, waarbinnen curriculumontwikkeling (leerplanontwikkeling) kan plaatsvinden. Daarbij gaan we uit van de volgende stellingen:

a. Curriculumontwikkeling is niet te reduceren tot *slechts het produceren van documenten voor de scholen,* maar is een instrument ter ondersteuning van *innovatie* van het onderwijs.
b. Onderwijsgevenden spelen in het proces van cirruculumontwikkeling een rol. De inschakeling van onderwijsgevenden moet echter goed gepland worden om frustraties te voorkomen.
c. Curriculumontwikkeling vereist een totale aanpak, (het gehele onderwijssysteem inhoudend) "Ad hoc"-maatregelen belemmeren de vernieuwing van het onderwijs.

In dit eerste artikel trachten wij een schets te geven van een model voor curriculumontwikkeling in het onderwijs. De twee daaropvolgende publicaties behandelen specifiek de verschillende niveaus van curriculumontwikkeling, waarbij in het laatste artikel accent wordt gelegd op de produktie van leermateriaal (onderwijsleerpakketten).

2. Uitgangspunten van een model voor curriculumontwikkeling in het Arubaanse onderwijs

De systematische aanpak van leerplanontwikkeling in het Arubaanse onderwijs zal een voornaam, zoniet *centraal* onderdeel van een breder proces van onderwijsvernieuwing moeten zijn. Leerplanontwikkeling kan in dit proces als katalysator fungeren.
Belangrijk is dan ook de ontwikkeling van een nationaal onderwijsplan waarin een visie t.a.v. vernieuwingen en veranderingen vermeld staat. In dit verband is het zaak zo gauw mogelijk te starten met de geplande "ministeriële stuurgroep", die aan een dergelijk nationaal onderwijsplan gaat werken. Drie bijzondere uitgangspunten kunnen wij vermelden t.a.v. het curriculumontwikkelingswerk. Deze zijn:

1. Een holistische aanpak (het gehele onderwijssysteem omvattend) van curriculumontwikkeling is noodzakelijk.
2. Duidelijk moet men aangeven *wanneer* en *hoe* onderwijsgevenden bij het curriculumontwikkelingswerk worden betrokken.
3. Curriculumontwikkeling behoort niet tot het alleenrecht van de overheid.

Het eerste standpunt gaat ervan uit dat van begin af aan op verschillende niveaus van het onderwijssysteem wordt gewerkt. Daarbij zijn drie niveaus te onderscheiden:

a. Het vaststellen van een onderwijsleerplan per schooltype (b.v. HAVO/VWO - ETAO etc.).
b. Ontwikkeling van een planningsdocument voor een individuele school of groep van scholen; het *schoolwerkplan.*
c. Ontwikkeling per vakgebied, resulterend in concreet materiaal voor de onderwijsstituatie.

De verschillende niveaus zijn van elkaar afhankelijk en zijn dus niet strak te scheiden.
Uit onderzoek blijkt dat onderwijsgevenden zich richten op concreet materiaal en informatie voor hun dagelijkse praktijk. Inschakeling van onderwijsgevenden bij curriculumprojecten zal met dit gegeven rekening moeten houden. Onderwijzers betrekken bij deze projecten gaat uit van de speciale strategie, ook wel de *praktijkgerichte curriculumontwikkeling* genoemd. Curriculumontwikkeling is een te ingrijpend proces om het alleen in de handen van de overheid te laten. Wij betwijfelen ten zeerste of de overheid deze gecompliceerde taak nu en in de toekomst alleen aankan. Wij zien het dan ook meer in een *samenwerkingsverband* tussen overheid, vakorganisatie der onderwijsgevenden, vertegenwoordiging van ouders en schoolbesturen. Een beheersorgaan bestaande uit genoemde partijen kan belast worden met het beheer en de supervisie van een "Instituut voor Curriculumontwikkeling" (I.C.O.). Wij zijn van mening dat een dergelijk samenwerkingsverband inhoud geeft aan de democratische gedachte. Een dergelijk samenwerkingsverband is breder van opzet dan de op het eiland Curaçao voorgenomen (inmiddels ondertekende) samenwerking tussen de overheid en de verschillende schoolbesturen. Ook vinden wij de beperking tot het produceren van leermiddelen nogal discutabel, in de Antilliaanse opzet. Onderbrenging van een afdeling curriculumontwikkeling bij de dienst Directie Onderwijs Aruba, zoals dat nu het geval is, is op zijn zachtst gezegd ook voor discussie vatbaar.

3. De Vormgeving: Organisatie en Taken van het Instituut

Een instituut voor Curriculumontwikkeling, dat het gehele onderwijssysteem →

omvat, kan langs drie ontwikkelingslijnen opgebouwd worden, waardoor er drie afdelingen zullen bestaan.

1. *Een algemeen onderwijskundige afdeling:* voor het ontwikkelen van onderwijsleerplannen per onderwijstype.
2. *Een afdeling* gericht op de individuele school (groep van scholen) als organisatie-eenheid.
3. *Een afdeling* voor de ontwikkeling van de vak-vormingsgebieden.

Tussen deze afdelingen zal een goede coördinatie en samenwerking moeten bestaan. Een *speciale stafafdeling* kan de zorg hiervoor op zich nemen. Het Instituut voor Curriculumontwikkeling is een *uitvoerend* orgaan met daarnaast *adviserende, dienstverlenende* en *coördinerende* taken op het gebied van curriculumontwikkeling.
De participatie van onderwijsgevenden neemt toe naarmate er sprake is van inschakeling van de afdelingen schoolwerkplanontwikkeling en ontwikkeling op het gebied van de vak- en vormingsgebieden.
De afdelingen zullen dan ook een direct contact met de scholen hebben. In het model is dat te zien door de stippellijnen die het instituut scheiden van de school.
Als voornaamste taken van de afdeling ontwikkeling van onderwijsleerplannen zien wij:

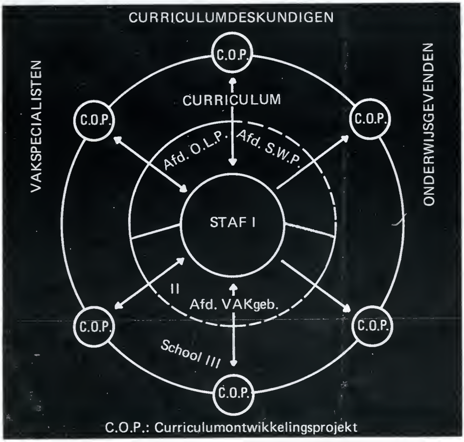
a. Studie en onderzoek t.a.v. theorie, strategie en methodologie met betrekking tot leerplanontwikkeling.
b. Doelstellingenonderzoek ter bepaling van de doelstellingen en functies van de onderscheiden schooltypen.
c. Evaluatie per schooltype.

Het is met name deze afdeling die een belangrijke "link" kan zijn tussen het nationaal onderwijsplan en de toepassing van het plan in de praktijk. Doelstellingenonderzoek in deze fase van curriculumontwikkeling is een belangrijke ruggesteun voor de ontwikkeling van schoolwerkplannen.
Reflectie op doelen en functies van schooltypen op dit niveau kan leiden tot herstructurering van bepaalde schooltypen. De pogingen om de ETAO en het huishoudonderwijs te integreren zijn ons inziens mislukt, juist omdat deze fase in de planning is verwaarloosd.
De afdeling schoolwerkplanontwikkeling is behulpzaam bij het vertalen van de doelen, inhouden en structuren van het onderwijsleerplan in concrete schoolwerkplannen. Onderwijsgevenden zijn hierbij betrokken. De voornaamste taken van de afdeling zijn:

a. Ondersteuning bij het vertalen, verhelderen van de richtlijnen van het onderwijsleerplan.
b. Bewustmaking van het schoolteam.
c. Bevordering en verbetering van communicatie- en overlegstructuren van de school (Organisatiestructuur en -klimaat).
d. Informatie aan en training van schoolteams.

In het 2de artikel zullen wij uitgebreid terugkomen op de ontwikkeling van schoolwerkplannen en toepassing daarvan in de Arubaanse situatie.
De afdeling der vak- vormingsgebieden houdt zich bezig met de ontwikkeling van leermateriaal (onderwijspakketten en -methodes) voor de scholen. In het derde artikel zullen wij een uiteenzetting geven van strategieën van ontwikkeling van materiaal, waarbij onderwijsgevenden een voorname rol spelen. Het is met name deze afdeling die fungeert als centrum van leermiddelen.

Model van een "Instituut voor Curriculumontwikkeling" (ICO) (zie F. Zaandam: "Curriculumontwikkeling en Onderwijsvernieuwing"; doctoraalskriptie; 1986)

Pogingen om de ETAO en het huishoudonderwijs te integreren zijn mislukt.

4. Conclusie

Uit dit eerste artikel blijkt heel duidelijk dat wij Curriculumontwikkeling zien als een totaal proces. De ervaringen tot nu toe zowel op Aruba als op Curaçao tonen aan dat curriculumontwikkeling beperkt wordt tot het maken van nieuw materiaal, wat volgens ons een foutief uitgangspunt is, daar dit niet hoeft te leiden tot vernieuwing van het onderwijs. Hoogstens is er dan sprake van de vervanging van oud door nieuw materiaal. In dit artikel hebben wij in vogelvlucht een kader aangegeven hoe curriculumontwikkeling op Aruba aan te pakken.
Centraal daarbij staat dat de verschillende niveaus van curriculum-ontwikkeling interdependent (van elkaar afhankelijk) zijn. In de volgende artikelen gaan wij wat dieper op de zaak in; die artikelen kunnen gezien worden als een nadere toelichting van hetgeen hier vermeld staat.

PLAZA
BOOK
SHOP

HAVENSTRAAT 33/hoek Shellstraat
TEL. 21821

HET BOEKEN
CENTRUM
VAN ARUBA

FOR DI MESA DI DIREKTIVA

Dia 24 di oktober SIMAR lo tene su reunion general anual. Nos a partisipá nos miembronan kaba ken ta e miembronan di direktiva ku a i ta baha.
Varios biaha a hasi un apelashon na nos miembronan pa tuma un parti aktivo den trabounan sindikal.
Ken lo ta esnan ku fuera di nan trabou diario na skol, na kas, i kisas trabou karitativo sosial o kultural, ta dispuesto pa traha i karga responsabilidat den SIMAR?

Aktividatnan di redakshon

Miembro di direktiva

Ser miembro di direktiva ta nifika reuni por lo menos un biaha pa siman pa trata asuntonan pendiente.
Prepará, asistí, i follow-up reunionnan ku miembro- i instansianan: p.e. minister, directie onderwijs, direktiva-nan di skol partikular, organisashon-nan lokal i internashonal ku kier trata kualkier topikó ku ta konserní nos.
Algun miembro di direktiva ta forma e direktiva diario i esei kemen, keda diariamente na altura di tur lokual ta sosodé den seno di nos sindikato.
Varios trabou por wordo delegá na nos komishonnan.

Miembro di komishon

Nos tin 4 komishon: pa asuntonan hurídiko (rechtspositiecommissie), pa asuntonan di formashon i maneho (onderwijscommissie), pa informashon general (te ainda redakshon di Skol i Komunidat) i pa rekreashon (Coresi).
E miembronan den e komishonnan aki mes ta stipulá nan dia i frekuensia di reunion. E komishonnan ta traha, 'riba pedida di direktiva, 'riba asuntonan spesífiko i tambe nan por traha 'riba algo di propio inisiativa i trese nan rekomendashonnan pa direktiva.

Trabou ku ta fastioso?

Kon por laga! Traha den bo tempo liber, ora bo kolega ta sosegá na kas, ta bai beach, ta hasi bishita, ta kana di un tienda pa otro buska di kumpra lokual ta kombinié mas, ta traha den kurá, ta hunga ku su yunan , ta tuma su tempo pa kushiná un bon kuminda (yena e resto numa).
Abo tin di studia, pensa, diskutí, buska informashon, tuma desishon na bienestar di miembronan di SIMAR i enseñansa en general.
Anto pa kolmo no ta tur hende bo por hasi kontento, de bes en kuando bo ta haña kritika tambe.

Trabou ku ta satisfasé?

Kon por laga!
Ta kuantu otro oportunidat tin pa amplia bo konosemento general riba diferente tereno.
Ehersé i usa bo intelecto riba otro tereno ku e trabou normal ku bo tin na skol.
Topa i konosé bo koleganan den diferente tipo di enseñansa.
Siña di esnan ku mas eksperiensia i konosemento riba sierto tereno.
Konosé problemanan di otro índole, tambe di otro trahadónan, representá pa otro sindikatonan.
Kontribuí na un desaroyo sano den nos enseñansa i bida sosial-kultural di nos pais.
Diskutí bai gol, zundra i hari huntu i al fin al kabo keda ku e sintimento ku bo tambe a hasi algo pa bo sindikato, bo komunidat.

Di ken ta hasi falta?

Den direktiva i den komishonnan naturalmente tin mester di hende ku eksperiensia i sierto konosemento, pero kon bo ta atkerí esakinan si nunka bo kuminsá.
P'esei nos ta hasi un apelashon fuerte atrobe na nos miembronan di tur edat, i en espesial na esnan mas hoben ku kisas ainda nó tin responsa-bilidat di famia, pa hisa pia i hasi e stapnan nesesario pa krusa e stupi ku te ainda a strobabo di drenta e kas di bo sindikato pa asina bo por partisipa aktivamente.
Kualkier persona ku kier mas informashon yama i bin kombersá ("no strings attached").
BO SINDIKATO TIN MESTER DI BO!!!!!!!!!!

Aktividatnan di direktiva

Aktividatnan di CORESI

3. Koloniale literatuur na 1865

Nadat in 1865 in het nieuwe Regeringsreglement de preventieve censuur die sinds 1820 opgelegd was, werd afgeschaft, "wiesen" — om met Johan Hartog te spreken — "de spruiten uit den bodem", ook literaire, ook Engelstalige, bijvoorbeeld in 1871 **The Impulse,** "a journal of news and literature", een weekblad dat het ruim vier maanden volhield en waarvan ik niets uit de eerste hand heb gezien. Volgens J. Hartog: **Journalistiek leven in Curaçao** (1944), was de redacteur Daniel de Sola een uitnemend stilist.
Maar veel meer was er niet, want het was "Beneden" rond de eeuwwisseling allemaal Spaans: **Notas y Letras** als cultureel tijdschrift en tientallen andere Spaanstalige bladen, waaronder ook literaire: **El Poema, Miniaturas** etc.
Temidden van die Spaanse bloei zwijgt het Engels voor zover mij bekend, met een uitzondering als de Arubaan Frederik Beaujon die incidenteel een Engels gedicht

door WIM RUTGERS

schreef, waarvan we er een hebben opgenomen in **Cosecha Arubiano** (1983).
Maar in ongeveer dezelfde tijd kennen de Bovenwinden een literaire opbloei, uiteraard in het Engels, met namen als J.C.Waymouth (1852-1935), advocaat en journalist wiens **Memories of Saint-Martin** (1852-1926) in 1929 gepubliceerd werden. De Gaay Fortman schrijft erover in de **West-Indische Gids** van 1930, p. 443/444:

> *"Hij is de man van het los-van-Curaçao, een leuze, die maar al te zeer grond heeft gevonden in de nadeelen, die onze bovenwindsche eilanden van de vereeniging in één gouvernement met Curaçao en onderhoorige eilanden ondervonden hebben. Dat los-van-Curaçao voor hem geenszins beteekent los-van-Nederland toont de heer Waymouth ook weer door de opdracht van zijn gedenkschriften aan de koningen Willem I, II en III."*

Er is dus niets nieuws onder de zon!

Twee anderen zijn W.F.A. Labega (1871-1937), die onderwijzer was en ook dertien jaar in de Dominicaanse Republiek les gaf. Hij schreef in het Spaans, Engels, Nederlands en Frans. "Zijn romans en gedichten waren voor die tijd te 'gedurfd' om gepubliceerd te worden," weet de **Encyclopedie van de Nederlandse Antillen** te melden, wat ons uiteraard nieuwsgierig maakt. Maar ik kon niets daarvan vinden. Hij schreef voor zover mij bekend heel nette sonnetten, waarvan hier één voorbeeld:

* * * * *

Carnival

O Carnival, bright Carnival, you come
Again in brilliant tints and dresses gay,
Just to usher in Terpyshore's day
The dream of hosts, the Paradise of some!

O Carnival, dear Carnival, you teach
No hypocrite's task, no pertinent wrong,
The "primrose path" of relaxation's song
You simply practice whatever you preach!

O Carnival, fair Carnival, tell me
Wherefore this merriment and blatant glee?
Is it to drown the Man of Sorrow's cry?

O Carnival, sweet Carnival, you give
Such rhapsodies of mirth for man to live,
But do you ever teach him how to die?

* * * * *

E.S.J. Kruythoff (1893-1967) is weer een generatie later. Hij beschreef vooral de schoonheid van de natuur. Met veel succes publiceerde hij in 1938 zijn **The Netherlands Windward Islands,** waarvan in 1964 zelfs een derde druk verscheen. Het werk is een algemeen handboek voor toeristen en inwoners over diverse zaken als geschiedenis, toeristische en economisch-sociale informatie, en iets over superstitie en folklore. Geen literatuur dus, dit boek.

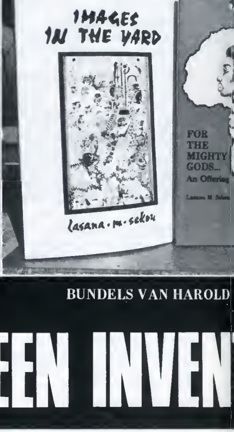
Deze auteurs kenmerken zich in de schaars van hen gepubliceerde gedichten door hun traditionele vormgebondheid aan maat en rijm en regelmatige strofen in poëtisch Engels, met klassieke verwijzingen in de Europese traditie. Zo wordt 'carnaval' vergeleken met 'Terpsichore', de muze van de dans, en worden de eilanden pas mooi als Columbus of de toeristen dat vinden!
In zijn **Windward Island Verse** (1982) geeft Wycliffe Smith een analyse waarin hij de ontwikkeling schetst in thema's die hij in zijn bloemlezing **Winds above the Hills** (1982) nog eens adstrueert met twintig dichters van Sint-Maarten.
De traditionele dichters toonden in hun patriottische verzen hun verbondenheid met Nederland en Oranje (en ook de Verenigde Staten) aan het begin van de twintigste eeuw. Die verbondenheid wordt daarna omgebogen in een verbondenheid met het eigen eiland en het natuurschoon ervan in het algemeen of in bijzondere dingen als een kenmerkende heuvel, rotsen en palmen, zoals de toeristen ze zien. Daarnaast vinden we veel gedichten vol religie, en enkele over de liefde, waarbij de geliefde soms vergeleken wordt met de eigen natuur.
Zo zochten Bovenwindse auteurs in het Engels naar het eigene in thema en taal, zoals op Curaçao dat een aantal auteurs in het Papiamento deden in de eerste eeuwhelft. Het zijn auteurs die op het eiland geboren er erdoor gevormd zijn; maar het eiland geeft ook hun begrenzing, het zijn vooral 'heimatkünstler'.

4. Moderne literatuur na 1954

4.1 Poëzie

Pas in de jaren zestig en zeventig maken we kennis met Antilliaans identiteitspoëzie, zoals Wycliffe Smith die van het Sint-Maartense tijdschrift **Workshop** aanduidt in zijn eerdergenoemde studie. Het is poëzie van jongeren die in het buitenland, vooral Nederland gestudeerd hebben en nu op het eiland teruggekeerd maatschappelijke kritiek en persoonlijke onzekerheid poëtisch verwoorden. De Nigeriaanse auteur Chinua Achebe noemde ze "been to's" en de Arubaan Lasana Sekou duidt ze spottend aan met "the hasbeenlicktuals".
Maar het is gelukkig niet allemaal zo negatief als deze spottende termen suggereren,

ARUBAA
NEDERLANDS-
LITERATUUR I
(tweed

BUNDELS VAN HAROLD

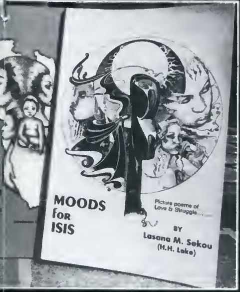
EEN INVEN

ANSE EN

ANTILLIAANSE

N HET ENGELS

e deel)

LAKE (LASANA SEKOU)

TARISATIE

want de maatschappelijk gerichte poëzie van deze generatie toont een oprecht engagement en een positieve occupatie met wat leeft in deze tijd. C. Baly, V. James en S. Hodge zijn enkele voorbeelden die W. Smith noemt.
Een andere groep nog studerenden probeert tot eigen bewustzijn te komen in Nederland: **S.S.S.-Progress** met het blad **S.S.S.-Bulletin.** Deze tijdschriften kunnen beschouwd worden als Bovenwindse tegenhangers van **Kambio** en **Watapana** van de Benedenwinden, en **Kontakto Antiyano.** Zoals de Surinaamse studenten iets eerder hun **Wie eegie sanie-**groepering kenden in Nederland.
Joseph Lake Jr. en vooral Harold Lake (Lasana Sekou) zoeken met het tijdschrift **Shaka** , genoemd naar een Afrikaanse vrijheidsstrijder, aansluiting bij die stroming die zwart bewustzijn en Afrika als inspiratiebron beschouwt.

Er is in deze ontwikkeling een scherpe scheiding tussen de op Europese invloed geënte verheerlijking van het eigene en het kritische zoeken naar een eigen identiteit in eigen poëtische thema's en vormen. Een scheiding die je bijvoorbeeld ook in **Cosecha Arubiano** zou kunnen aantonen. Of in welke Caraïbische bloemlezing dan ook, bijvoorbeeld **Caribbean Verse** van O.R. Dathorne (1967).
Op de Benedenwindse eilanden was het in deze tijd zeer stil wat de Engelse literatuur betreft. Al speelt Aruba wel een rol: van de twintig dichters die W. Smith opneemt in zijn bloemlezing van Sint-Maarten zijn er vijf op Aruba geboren. De Engelssprekende groep was in de bloeitijd van de Lago hier oorspronkelijk talrijker dan op de Bovenwinden!

Om een beetje overzichtelijk te werk te kunnen gaan, wil ik de volgende indeling maken: van polylinguaal naar monolinguaal, van incidenteel naar uitsluitend gebruik van het Engels.

Ten eerste zijn er dan enkele auteurs die incidenteel Engelse poëzie produceren, als variatie op de taal die ze verder nagenoeg uitsluitend gebruiken. Zo schreef de Nederlandstalige dichter Cola Debrot twee gedichten in het Engels in zijn "Kwatrijnen uit Fort Amsterdam" en Oda Blinder "Architecture" en "Abstract" voor haar vriend John Rawlings in New York. Zo publiceert de Arubaanse Gina Henriquez soms in het Engels en schreef ook Frank Martinus Arion in **Ruku** "5 haiku's" en "To a Jamaican beauty" en enkele andere gedichten. Zo schreef ook Hanny Lim enkele Engelse gedichten in **Nog is er een venster in de nacht.**
Het is opvallend dat in Nederland studerende Antillianen nogal eens tot deze groep gerekend kunnen worden. Men wil een eigen indentiteit benadrukken en daarom kennelijk niet in het Nederlands schrijven, maar toch door de Nederlanders begrepen worden en daarom niet in het Papiamento schrijven.
Daarvan vond ik in tien jaargangen **Kontakto Antiyano** voorbeelden van Yerba Seku (Richard Hooi), Walter Palm, Eric La Croes. Auteurs als Clarence Peterson, Cyril Berkel en J. Brooks schreven daarentegen uitsluitend in het Engels in dit tijdschrift, omdat zij Engelstalig zijn van huis uit.
De gedichten zijn veelal kritische kanttekeningen over politieke en sociale misstanden in het vaderland en de veel te wensen overlatende positie in het moederland.

Ten tweede komen we dichtbundels tegen waarin de dichter diverse talen hanteert in diezelfde bundel. Hiervan kan ik noemen H. Levison: **Mi tata makamba** (1974), dat heftige kritische en poëtische reacties heeft opgeroepen.
Carla van Leeuwen beschreef in **Because** (1979) in vijftien gedichten (acht in het Engels, zeven in het Nederlands) in eenvoudige, directe taal zonder ingewikkelde poëtische vormen, een zoeken naar vrede, harmonie, contact met de medemens en liefde om angst, twijfel, vergeefsheid te bezweren; de droom in de plaats van de realiteit, het ongestoorde geluk van kind en fantasie tegenover de volwassenheid. Maar het ideaal van harmonie wordt niet bereikt; de mens blijft een kwetsbare zoeker.

Een 'speciaal geval' is Nydia Ecury die met haar **Kantika pa mama tera/Song for mother earth** (1984) zelf tien Papiamentstalige gedichten "vertaalde" of beter gezegd bewerkte en op die manier een tweetalige bundel uitgaf, zoals de Surinamer Edgar Cairo dat doet met Sranang Tongo/Nederlands in Amsterdam. Maar misschien was de Engelse versie er soms ook wel eerst, wie weet. Met deze Engelse gedichten doet Nydia Ecury bewust een poging over de landsgrenzen heen het Caraïbische gebied te bereiken.

Carel de Haseth schreef over de bundel:
> *"De ouderwordende vrouw, sadder en wiser door wat het leven haar aandeed, voor wie het tenslotte mogelijk is door alles heen te kijken en het essentiële te zien. Er over durven te praten, open en eerlijk. Hard en tegelijk vergevend."*

"My mother my child" beschrijft een pijnlijk-dualistisch opvoedingsproces - de

NYDIA ECURY

aanvankelijk daarbij geslagen wonden en de vergeving daarvan, nu de dochter volwassen is en de moeder oud ...

Ten derde zijn er enkele dichters die naast hun anderstalige werk een hele bundel in het Engels uitgaven.
Alette Beaujon die eerder in het Nederlands geschreven had, gaf in de **Antilliaanse Cahiers,** jaargang 3, no. 4, 1959, p. 35 - 54 haar "Poems while in Delos" uit, bestaande uit veertien gedichten in het Engels.
Delos, eens het centrum van de Apolloverering en een van de meest heilige Griekse oorden, nu een schatplaats voor archeologen en een bedevaartsplaats voor toeristen.
Alette Beaujon beschrijft het eiland en de klassieke relicten, en haar reflecties op beide in een veertiental nogal hermetische gedichten vol mythologische verwijzingen.
Walter Palm debuteerde in 1978 in het Engels met **Winds of words,** waarna hij zijn volgende bundels in respectievelijk het Nederlands en Papiamento uitgaf.
Walter Palm is een dichter die met minimale middelen een maximaal effect wil bereiken; een zekere moralisering is hem daarbij niet vreemd. Palm schrijft korte gedichten, met meestal korte verzen, eenvoudige woorden die een sfeer oproepen →

die door Enrique Muller als "melancholisch" omschreven is:

"... een melancholische sfeer, waarin het speelse en luchtige wordt afgewisseld met diepzinnige ideeën over de koude zakelijkheid van het leven. Uit de gedichten spreekt een grote mate van muzikaliteit door het ritme en de harmonieuze combinatie van klanken ... Ondanks de elementen van het tragische spreekt er een hoopvolle blijmoedigheid uit: een gezonde aanvaarding van het leven."

Aldus enkele fragmenten van een bespreking uit de **Amigoe** van 2 juni 1978, onder de titel "Gezonde levensaanvaarding".

Camille Baly (Sint Maarten 1936) publiceerde poëzie en korte verhalen in **Windward Islands' Opinion, Simadán** en **Ruku.** In 1965 gaf hij **Sony** uit, "a short-short story and 3 poems offered to the majesty Queen Juliana on the occasion of the royal visit to Sint Maarten by the people op Cole Bay", 8 pp.
Deze uigave heb ik nergens te pakken kunnen krijgen zodat ik er niets over kan zeggen. Baly zou een nieuw werk, **The village** getiteld, in voorbereiding hebben.
Tot slot zijn er de dichters die uitsluitend Engels gebruiken, waarbij het opvallend is dat deze groep in zijn geheel van de Bovenwinden afkomstig is, met uitzondering van Harold Lake die op Aruba geboren werd - maar wel op Sint Maarten opgroeide. We kwamen trouwens al eerder. J. Brooks en C. Berkel van Aruba tegen. De polylinguale Benedenwinden tegenover de monolinguale Bovenwinden! In de literatuur althans.
Chronologisch treffen we in deze groep aan: E.A. Johnson, Camille Baly, W.S. Johnson, W.S. Smith en Lasana Mwanza Sekou (Harold Lake), die alle een of meer afzonderlijke publicaties op hun naam hebben staan. De 25 overige in de **Windward Island Verse** genoemden, die nog een afzonderlijke publicatie hebben, laat ik hier weg.
De Sabaan Wycliffe Smith (1948) was onderwijzer, hoofd van het Departement van Onderwijs op Sint Maarten en sinds 1 november 1983 is hij Gezaghebber van zijn geboorte-eiland. Uit zijn poëzie spreekt een sterke sociale bewogenheid, volgens de **Encyclopedie.** Hij publiceerde in 1976 **A voice from W'inward,** en in 1983 **Mind adrift.** Daarin beschrijft hij de schoonheid van de Bovenwindse eilanden en Saba in het bijzonder. Daarnaast uit hij zich over politieke en sociale misstanden, over de geboorte van zijn zoon en andere persoonlijke gevoelens als dood, angst, droom en ideeën die zijn geest bezighouden.
Omdat hij in zijn uitgaven de literatoren van de Bovenwinden een stem wil geven, neem ik het volgende karakteristieke gedicht van hem ter illustratie op.

* * * * *

Let My Voice Be Heard

Let my voice be heard

heard over
the pounding of the drum
the twinkling of the crickets

Let my voice be heard

heard over
the cry of a babe
the groan of the sick

Let my words echo

echo through
the coldness of the night
the silence of the grave

Let my voice be echoed and heard

* * * * *

Ik wil graag wat uitvoeriger aandacht vragen voor de jonge dichter Harold Lake, die in 1959 op Aruba geboren werd. Op 19-jarige leeftijd publiceerde hij zijn eerste bundel. Hij is de tot nu toe produktiefste dichter met vier omvangrijke uitgaven met in totaal zo'n 350 pagina's die ook kwalitatief de Engelstalige Antilliaanse poëzie op internationaal Caraïbisch niveau brengen, of zo u wilt: het niveau van de zwarte Amerikaanse literatuur. Want Lake groeide op op Sint Maarten, maar woont nu al jaren in New York, waar hij politieke wetenschappen studeert.
In 1980 hoorde ik het eerst van hem; op het Festantil was hij met zijn voordracht die op de Rastafarians geïnspireerd is, een opvallende verschijning.
In een interview voor **Amigoe** legde hij in 1980 zijn zelfgekozen Afrikaanse naam uit: Lasana Sekou betekent "Poet Warrior" dichter - krijger.
Zijn eerste bundel **Moods for Isis** (1978) gaf hij de ondertitel mee: Picture Poems of Love & Struggle. De illustraties bestaande uit geometrische figuren, gestileerde afbeeldingen van mensen, en foto's, gaan hand in hand met de poëzie. Die vertolkt fel en direkt de strijd tégen dat wat bedreigt, en de liefde vóór het eigene. Dat is zwart zijn, solidair zijn met verdrukten, gediscrimineerden en armen, één zijn met de vriendenstrijders, erkennen van Afrika als land van herkomst.
In de tweede bundel **For the mighty Gods, an offering ...** (1982) beschrijft de dichter in vijf delen allereerst het grootse en vreedzame verleden van Afrika voor de komst van de blanken, waarna de slavernij volgt met de 'middle passage' en de diaspora, maar daarna ook het ontwakend zwart bewustzijn in liefde en verlossing die in de Rasta Faria beweging te vinden is.
De Caraïbische "Negro-Renaissance", de "Négritude", het "Pan-Afrikanisme" en het "Afro-Cubanisme" zijn diverse benamingen die behalve verschillen, overeenkomsten vertonen in hun kenmerken.
Kenneth Ramchand geeft in zijn **The West Indian Novel and its Background** de volgende opsomming van karakteristieken:
— a celebration of Africa as a cultural matrix;
— a favourable interpretation of the African past;
— a pride in Blackness;
— a contrast between a harmonious way of life and a decadent white civilization lost in materialism;
— and a joyful proclamation of the sensuous and integrated African or Negro personality. (p. 133)

De poëtische stijl die daarmee gepaard gaat en kenmerken vertoont als:
— absence of rhyme, punctuation and often of any recognisable rhythm;
— the general violence of expression through the use of emotionally charged words and images, chaotic enumerations, reiteration for the sake of emotional intensification, and in some cases rhytmical nonsense words..., volgens G.R. Coulthard: **Race and Colour in Caribbean Literature** (1962), p. 68.

Lasana Sekou vertoont de inhoudelijke kenmerken in hoge mate, de vormelijke retorische overdrijving is minder evident. Maar hij hoort volledig in deze stromingen van zwarte poëzie thuis.
Maroon lives; for Granadian freedom fighters (1983) is een wat dunnere, eenvoudige bundel, die Lasana Sekou zelf als een "emergency volume" aanduidde. Het is een verzameling van anti-imperialistische en anti-U.S.A.-invasie gedichten. Op het binnenkaft somt Lasana →

Illustratie uit de bundel Images in the Yard van Lasana M. Sekou

Sekou 51 invasies van de V.S. op, die vanaf 1833 tot 1973 in het Caraïbisch gebied, Midden- en Zuid-Amerika hebben plaatsgevonden.
Zijn felle protest-poëzie vermengt de dichter met statements van Walter Rodney, Maurice Bishop e.a. Zijn gedichten zijn odes aan guerrilleros, voor de arbeiders, voor het volk. Lasana Sekou verbindt de historische vrijheidsstrijders, de marrons, met de moderne anti-imperialisten.
Images in the yard (1983) is de tot nu toe omvangrijkste bundel. De grote voorbeelden zijn op het erf van Lasana Sekou ruim 25 figuren, die op het omslag zijn afgebeeld. Ik noem van hen Haile Selassie, Marcus Garvey, Che Guevara, Martin Luther King, Kwame Nkruma, Julius Neyerere, Bob Marley, Winnie Mandela en vele andere vrijheidsstrijders. Ook in deze bundel komen dezelfde thema's als in het eerdere werk terug.
Ik neem ter illustratie een gedicht op: een van protest en strijd tegen wat wij een 'makamba preto' noemen.
De zwarte die zegt dat Afrika geen cultuur heeft of een verleden waar hij iets te zoeken heeft, die afgeeft op 't Caraïbische gebied (als V.S. Naipaul), die zich vereenzelvigt met Europa ... wordt fel geattakkeerd. Maar daarnaast bouwt Lasana Sekou een nieuwe gemeenschap en maatschappij op, die van het volk, zwart, coöperatief, Pan-Afrikaans is.
In elke bundel is er een zodanige rangschikking van de gedichten in afdelingen, dat er een ontwikkeling zichtbaar gemaakt wordt van onderdrukking via verzet naar bevrijding die vorm krijgt in de gedichten; een ontwikkeling van slavernij naar emancipatie, van imperialisme van de heersers naar solidariteit van de onderdrukten; een ontwikkeling van strijd naar liefde, van wit onrecht naar rechtvaardigheid. Zo draagt Lasana Sekou niet zomaar een bitter protest uit, maar eerder een optimistische positieve boodschap - wat volgens Frank

Non-Ideological Negroes

I see
You are still around
Pretending still
To look like us

But I hear you
Up close
"Black Americans
don't have no African culture..."
With your flayed behind
Prodded by electric fad
Stinking the air
Speaking of death
Can be good
If only we accept-
"It's their world/
Stop fussing and fighting with them"

I heard you exclaim
In awkward disdain
"I ain't left nothin' in Africa..."
Where you left your mind

Telling me
Confidential-like/Ph.D.-like
"Caribbean society
has produced nothing
but mimickmen"
Trying to insult my greatgrandfather
Trying to melt the pans of Winston Spree/

Speak for yourselves "margin gathers"
Learned in the unlearning of Self
Spreading the fouling word
Among the people
Assuring the enemy of your use
Whip bearer-

There you go
Stooping in shit
Crying over
A-dying-over-a-europe-dying
Lapping the scab of america's syphilis

I know your name well
You're the "massa-WE-house-is-burning" kind
The "massa-we-sick" kind
You're the house kind/

A ruptured eunuch
A shameless transvesti
A worthless thing
Nat Turner's judas
Malcolm's slayer
White-money-pocket-squatter
Spy-ass-kisser
Fighting-for-every-cause-but-your-own-kind
An FBI-OTHELLO-O-TELL-ALL
Happy-slave-oppress-your-own-baby-doc-kind
An-afraid-to-speak-to-your-own
When-massa-is-around-kind

We know your name
Betrayer-ben-vereening-on-knees-kind
You-are-the-to-be-dealt-with-in-time-kind

Martinus Arion zeer Caraïbisch is (Zie **Vrij Nederland** 28 maart 1986: "Hoe zou het aflopen?")
Lasana Sekou citeren is eigenlijk onbegonnen werk. Steeds wil je weer een ander gedicht óók opnemen, omdat ook dat zo karakteristiek is. Maar elke keuze doet onrecht aan het andere dat je dan niet noemt.
Vergeleken bij Lasana Sekou is heel wat werk van andere auteurs goedbedoelde huisvlijt. Hij is een dichter met een boodschap die hij in trefzekere taal, direct verwoordt.

PAPIAMENTO A BAI SKOL NA KORSOU!!

Despues di hopi aña di diskushon - diskushon ku no a kaba ainda - porfin e aña eskolar akí Papiamento a drenta enseñansa básiko na Kòrsou. Ainda lamentablemente no komo idioma di instrukshon, manera hopi a deseá, pero komo materia. Durante 30 minüt kada dia e muchanan ta haña les di Papiamento.
Nos di Skol & Komunidat no tin hopi informashon detayá di e trabou di e diferente komishonnan, p.e. nos no sa eksaktamente:
— a base di kua sistema, idea, teoria a traha e programa di idioma, e método,
— ki sorto di research nan a hasi,
— kon leu nan ta,
— kon e diferente personanan/komishonnan ta kooperá ku otro,
— kon nan ta evaluá e trabou i e material.
Apesar di e echo ku nos tin hopi pregunta, nos mester bisa sí ku nan a i ta traha. Prueba di esei ta e material ku ta kla (e método di Papiamento i e bukinan pa lesa), e echo ku ainda e komishonnan ta traha i e echo ku e maestronan di skol básiko ta sigui e kurso di kapasitashon pa a lo largo yega na e nivel di L.O.
Pa e aña eskolar akí ta asina ku klas 1 i 2 ta usa e mesun material, klas 3 i 4 tin e mesun programa i esei ta konta tambe pa klas 5 i 6.
Pa otro aña, esta '87- '88 e programa pa klas 2, 4 i 6 mester ta kla.
E proseso di evaluashon ta sigui i ta te aki 6 aña por bisa ku e programa di klas 1 te i ku klas 6 ta definitivo. Pues tin hopi trabou di hasi ainda.
Nos ta deseá nos koleganan di Kòrsou tur klase di èksito i nos ta felisitá nan ku loke nan a logra. E perseveransia i e kurashi ku nan tabatin pa introdusí Papiamento (maske ta komo materia), pa disidí di kuminsá, meresé nos atmirashon. Sinembargo, nos konseho ta sí pa sigui pensa i traha riba e punto di "Papiamento →

ARUBA, QUE HUBO??

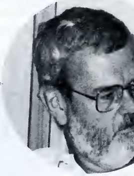
komo idioma di instrukshon" (loke ta nos ideal!).
E meta ta "Papiamento komo materia"? Of "Papiamento komo materia" ta solamente un fase "transitorio" pa yega na "Papiamento komo idioma di instrukshon"?
Si ta asina, siña di e eksperiensianan ku tin awor i kuminsá traha for di awor, komo ku esaki lo ta un trabou sumamente grandi.

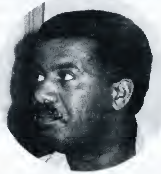
Kon e situashon na Aruba ta?

E komishon (sub-komishon) di standarisashon ta traha; e trabou di e komishon di revishon di ortografia ta mas o menos kla; e komishon di gramátiko ta morto. Grupo "Siña lesa" ta trahando riba e método pa siña lesa pa enseñansa espesial i tin algun grupo ta traha riba base boluntario riba tradukshon di buki pa lesa pa mucha.
Pero ...... nada ainda di preparashon pa Papiamento bai skol na Aruba tambe. Ki dia ta kuminsá? Ta bisto ku kada aña dominio di nos lenga materno serka hopi di nos hendenan ta bai atras i ku resultadonan di nos enseñansa ku tín komo idioma dí instrukshon hulandes, ta alarmante. Ta konsehabel warda te ora e komishon di standarisashon keda kla ku su trabou (loke ta nunka!)? Te ora ku e komishon di gramátika lanta for di soño i traha i entregá e gramátika ofisial? Esei kier men ku nos lo tin hopi di warda.
Nos ministro di enseñansa a deklará ku no por introdusí Papiamento na un manera deskabeyá. Klaro ku no!
Pero por kuminsá a lo menos ku:
- forma e komishonnan nesesario,
- formula meta,
- buska kontakto ku Kòrsou pa siña di e eksperiensanan ku nan tin aya,
- formalisá interkambio di eksperiensa i di p.e. material entre Aruba i Kòrsou/Boneiro.

Dikon esakinan ta nesesario?
Pa di promé e preparashon ta un trabou inmenso i kada aña ku pasa, ta un aña pèrdí.
Pa di dos nos tereno di trabou ta hopi chikito: e ta enserá e tres islanan di abla Papiamento so. Kòrsou i Boneiro ta traha hunto. Dikon Aruba lo no por partisipá? Interkambio di idea, eksperiensa, material, èts., èts. ta hopi sano i ta enrikesé nos. Ademas ta asina ku bo por skapa hopi tempo, trabou i energia di esnan konserní (evitá "roofbouw").
Aki nos mester remarká ku ariba henter e tereno di enseñansa mester di kolaborashon entre, kooperashon entre i partisipashon di tur tres isla.
Status Aparte *NO* kier men: awor tur kos riba nos mes, awor nos no mester di otro mas.
Al kontrario: un kolaborashon, kooperashon a base boluntario, a base di rèspèt mutuo, ofisialisá, ta algo positivo i ta benefisiá nos tur.
Esaki ta konta no solamente pa Papiamento, pero tambe entre otro pa e asunto di èksamen!!!
Pa e asunto di Papiamento ainda no ta lat. Pero nos mester kuminsá!
I den e asunto akí ta gobierno ta e instansia ku mester tuma desishon i mas lihé esei tuma lugá, mas mihó!!

Piet Pronk, u allen bekend als één van de juridische adviseurs van de SIMAR en conrector van Colegio Arubano, werd jaren geleden "Meester" in de wiskunde. Hij liet het hierbij echter niet zitten en werd Meester[2] in 1984, toen hij zijn doctoraal-bul Antilliaans Recht haalde aan de UNA. "Alle goede dingen in drieën", dacht Piet waarschijnlijk en haalde in september 1986 het aanvullende gedeelte van het doctoraal Nederlands Recht aan de Universiteit te Nijmegen en werd zodoende Meester[3]. Proficiat Piet, en dat je nog heel wat mag (over) 'Meesteren'.

Op 29 augustus 1986 behaalde Frank Zaandam, waarnemend directeur van de APA, de doctoraal-bul in de Pedagogische Wetenschappen met als hoofdrichting Onderwijskunde.
Frank, die tijdens de uitreiking gekenschetst werd als een kundig onderwijsman, had in zijn afstudeerpakket specialisaties als Leerplanontwikkeling, Organisatieontwikkeling in het onderwijs en Onderwijsleerprocessen. Net die zaken die we hier hard nodig hebben in het onderwijsveld.
Proficiat Frank, en dat je veel succes mag hebben met het in praktijk brengen van je dissertatie.

REKOMENDASHONNAN DI COMICION DESAROYO SAN NICOLAS ‹CODESAN› (segunda parti)

Den Skol & Komunidat nr. 7 nos a publiká e promé parti di e Rekomendashonnan di CODESAN. E di dos i ùltimo parti nos ta publiká e biaha aki.
Pa e parti ku ta trata Industria, Komersio i Servisio Pùbliko ta responsabel:
T.Arends - komersiante; L.Connor - industrial; P.Croes - komersiante.
Pa parti ku ta trata Infrastruktura i Vivienda ta responsabel:
L.Brown - projectmanager Village; E.Matthew - arkitekto; M.Peterson - maestro di skol tékniko.

Grupo 3: Komersio/Industria/Servisio Públiko

Komersio

Situashon eksistente:

— E parti komersial di San Nicolas ta eksistí di un parti p'abou (Promenade), un parti sentral i un parti p'ariba. Por haya un kantidat di merkansia aki i tambe diferente servisio, manera banko, ofisina di post i di telegrafia, biblioteka, èts. No opstante e atraso remarkabel di e parti aki despues di seramento di Lago, e parti aki ta mashá adekuado pa funshonnan sentral.
Rebibashon di San Nicolas lo ta di gran importansia pa e parti aki, siguramente si nos pensa ki posibilidat espasial por krea si habri CSN te na laman. Ariba e potensial espasial aki siguramente nos lo mester pone hopi atenshon.

— San Nicolas tin ademas un kantidat di supermerkado, tienda di komestibel i bar plamá den e barionan.

— Banda di e parti komersial tin tambe algun servisio di gobierno i un poliklínika pafor di e sentro di e suidat.

Situation deseá:

— Den e parti sentral mester drecha tur e edifisionan i negoshinan, sin eksepshon, i mantené nan den bon estado.

— Nos mester stimulá establesimento di tienda i negoshi den e sentro komersial. Esaki mester haña preferensia riba establesimiento di tienda i negoshi p'afó di e area sentral. Nos ta pensa aki riba "boutiques" i tienda chikito. E terenonan ku mester destiná pa esaki, ta e terenonan entre e sentro komersial eksistente i e lugá ku e apertura pa laman.

— San Nicolas tin potensial espasial i infrastruktural pa desaroyá un "FREE-ZONE". Aki nos ta pensa riba e terenonan na Zeewijk i tambe riba e terenonan pasuit di Lago Heights ku aktualmente ta den e tereno di Lago.

— Ku e desaroyo di Seru Colorado komo sitio turístiko mester reservá komersio únikamente pa e sentro di San Nicolas.

— Mester forma un pakete di insentivo pa inversion; manera fasilidatnan di impuesto, vrijstelling di leinan di retiro i di salario mínimo, espesialmente den industria. Esaki ta pa enkurashá hendenan lokal pa kuminsá un negoshi pa nan mes.

— Mester lanta un fundashon/werkbureau ku tin e meta pa konsehá, guia i krea e kondishonnan nesesario pa enkurashá hende pa lanta negoshi, kooperativa, industria chikito, tayernan di obra di man, èts. Tambe pa stimulá hende lokal pa lanta negoshi relashoná ku turismo, manera fábrika di souvenir, bustours, touroperators èts.

— Gobierno mester duna un aporte den lantamento di e fundashon menshoná den forma di personal, leinan nesesario i subsidio.

— Gobierno mester krea un fondo (Banko di Desaroyo) pa asistí esnan ku menos rekurso den lantamento di proyektonan den e sektor aki na San Nicolas.

— Gobierno mester krea proseduranan ku ta evitá ku un inversionista mester warda hopi tempo riba tratamento di su petishon i rekesitonan nesesario pa ehekutá proyektonan den korto tempo.

— Mester manda "trade mission" pa Brazil i Peru pa investigá kua produkto por transbordá na Aruba pa Europa òf U.S.A.

— Mester investigá e posibilidatnan pa komersio ku Venezuela pa produktonan Arubiano. Por bende hopi produkto Venezolano na Aruba, pero debí na "trade barrier" nos no por bende kualkier produkto na Venezuela.

— Mester krea posibilidat pa insentivonan pa inversionnan bou di 100.000 florin,

→

manera "tax-holidays" pa 5 aña konsekutivo i 10 aña si, un aña no (alternativamente).
— Un kampaña pa kumpra na San Nicolas i usa e fasilidatnan públiko di San Nicolas ta nesesario.

Industria

Situashon eksistente:

— LAGO: a establesé LAGO na San Nicolas na 1924. E refineria tabata okupá henter e area banda di laman entre Seru Colorado te Curacabai. Tambe a usa un pida di Grape Field (panòrt di Boca Grandi) komo "pitchfield" unda a depositá produktonan di teer i asfalt. Lago a establesé un kantidat di haf industrial na e kosta di San Nicolas. LAGO tambe a konstruí su propio "Powerhouse" pa su elektrisidat i tambe a konstruí tanki pa zeta, gasolin, gasoil, èts. Tambe e infrastruktura (edifisio, kaminda ets.).
— Na 1985 Lago a stòp di operá su refineria. Te awe no a tuma un desishon definitivo enkuanto uso di e terenonan di Lago. E desaroyonan ta mustra den direkshon di desmantelashon parsial o kompleto di e instalashonnan. Pa e motibonan aki un parti di e tereno of henter e tereno lo bini liber pa desaroyonan alternativo. En todo kaso e momento a yega pa hasi un estudio profundo di e potensial pa desaroyo di e area aki, teniendo kuenta ku e infrastruktura i e otro fasilidatnan eksistente. Promé ku pone e terenonan di Lago disponibel pa reapertura di e kompania, òf establesimiento di industrianan alternativo lo mester studia e bentahanan ya menshoná pa ekstendé e CSN te na laman.
— ZEEWIJK: Banda di e rafineria di Lago a establecé diferente kompania afiliá na Lago òf industria chikito, dependiente di Lago. E situashon di e kompanianan di metal aki na Zeewijk tabata perfekto, pasobra e bista industrial i e produkshon di ruido no tabatin influensia riba e sektor di vivienda di San Nicolas. Tambe por a probecha di e serkania di e fasilidatnan di e hafnan di Lago. Despues di seramento di Lago, na kuminsamento di 1985, un kantidat di e kompanianan menshoná a sera nan porta i e sobranan ta den problema. Sin ayudo adishonal e posibilidat ta grandi ku tur e kompanianan aki lo desaparesé i e kuponan di trabou lo bai perdí.
— OTRO SORTO DI NEGOSHI: Na San Nicolas tin na diferente sitio negoshi manera tayer pa drecha auto, tayer pa obra di man, karpinteria, sastreria, panaderia èts.

Situashon deseá:

— GENERAL: Pa stòp e atraso di industrianan chikito na San Nicolas i tambe pa diversifiká e sektor ekonómiko, ta di gran importansia pa yuda e industrianan eksistente. Mester apoyá nan, mehorá i ekstendé nan i hasta atrae industria nobo den e sektor aki. E posibilidatnan espasial pa establesé e industrianan chikito aki ta mashá favorabel i tambe e infrastruktura nesesario e.o. e konosiment di e tipo di trabou aki ya ta presente.
— Mester amplia i profesionlisá e servisionan di CENTRO MEDICO; mester tin mas servisio di dokternan specialista, mas tratamento médiko na sentro mes, sin bai hospital; mester tin mas informashon pa públiko tokante salubridat.
— Mester reaktivá servisionan di werkboek, pasaporte, sertifikado di nasimento, èts. den hulpbestuurskantoor San Nicolas.
— Mester reaktivá servisionan di Telefoondienst na San Nicolas.
— Mester pone den kada departamento gubernamental un intermediador pa asuntonan relashoná ku San Nicolas.

NOORDKUST

— LAGO: Mester hasi un estudio di e potensialnan di desaroyo di e terenonan di Lago. Mester utilisá e fasilidatnan eksistente pa atraé industria alternativo. Mester mantené e "powerhouse" komo sosten di nos empresa di energia i pa fasilitá Seru Colorado i e zona industrial ku energia.
— ZEEWIJK: Mester mantené e tereno na Zeewijk i ekstend'é komo tereno pa industria chikito i mester reaktivá e impresanan eksistente einan.
— Mester publiká un foyeto ku informashon tokante infrastruktura i e posibilidatnan pa industria ku tin riba tereno di Lago.
— Mester atraé industria konforme e kuerpo laboral disponibel ("metal, electrical & construction workers").
— Mester investigá i krea posibilidat pa trese produktonan di Brazil na kantidat grandi pa assemblage den "freezone" na San Nicolas i eksportá esakinan pa U.S.A. na tarif sero via e programa di C.B.I.

Servisio públiko

Situashon deseá:
— Mester optimalisá funshonamento di servisionan públiko i e kontrol riba esaki.
— Mester hasi algo na rekapasitashon di e personal.
— Ampliashon i desentralisashon di servisionan públiko pa San Nicolas ta nesesario; un ehèmpel ta e servisionan di "Directie Sociale Zaken".
— Transporte públiko mester por yega na e barionan na rant di San Nicolas.
— Mester introdusí un sistema di abono, relatá na entrada di e persona, pa hasi ARUBUS mas asesibel pa un i tur i mester mehorá transporte di San Nicolas pa e otro distriktonan.
— Mester amplia e asesibilidat di e habitantenan na servisionan públiko. Esaki dor di:
1. amplia konsiderablemente e servisionan di e departamentonan gubernamental pa San Nicolas (tambe pa komersio, industria i turismo esaki ta di hopi importansia).
2. Krea un sentro di informashon/-"ombudsman" na San Nicolas.

Grupo 4: Infrastruktura/Vivienda

Infrastruktura

Situashon eksistente/deseá:
E infrastruktura di San Nicolas ta sufisiente pa laga e aktividatnan eksistente funshoná debidamente. Si nos kier stimulá desaroyo di industria, komersio, servisio i turismo, nos lo mester mehorá i ekstendé nan komo lo siguiente: Mester
— drecha e kamindanan ku ta kibrá,
— mantené, mas tanto posibel, e kamindanan di santo na kosta nòrt,
— pone un konekshon mas direkto entre sentro komersial di San Nicolas i Seru Colorado,
— mehorá e nivel di e lusnan di kaya den sentro komersial i den e barionan di vivienda,
— mantené e "powerhouse" di Lago komo planta di energia pa Seru Colorado i zona industrial,
— mehorá transporte públiko i ekstendé esaki di tal manera ku por yega tur parti di San Nicolas, inkluso Sero Colorado fásilmente,
— mehora é riol públiko i ekstendé esaki pa desaroyonan nobo,
— establesé un instalashon pa purifiká e awa di riol i utilisá esaki pa muha e matanan di e plantsunnan públiko.

Vivienda

Situashon eksistente:
— Tin varios parsela na Esso Heights ku no tin kas.
— E renovashon di Village ta den ehekushon, pero e ta bai mucho poko poko.
— E bario direktamente panòrt di Mainstreet ta den un estado deplorabel. Por usa esaki mihó komo un parti di sentro komersial.
— Den e barionan rònt di San Nicolas manera Brazil, Smal, Cura Cabai, Yuana Morto tin diferente kas den estado deplorabel ku lo mester likidá.
— E otro barionan di San Nicolas ta den estado di mantenshon rasonabel.
Nos kier remarká ku na e momento aki diferente habitante di San Nicolas finansieramente no por mantené nan kas. Esaki tin komo konsekuensia ku e kasnan ta kuminsá mustra falta di mantenshon. E desaroyo aki ta pone ku kualitativamente e barionan ta bai atras ku tur e konsekuensianan negativo ku esaki ta trese ku né.

Situashon deseá:
— En konekshon ku desaroyonan nobo rònt di e sentro komersial mester tene kuenta ku e posibilidat pa amplia tereno pa vivienda. Ku baimento di Lago lo

(cont. na pag. 19)

HEWET

door MIKE STARING
(leraar wiskunde
aan het
Colegio Arubano)

oftewel: een radikaal ander wiskunde-programma voor het VWO

In dit schooljaar zijn de vijfde-klassers van het VWO niet meer begonnen met de voorbereiding op het eindexamen Wiskunde I en/of II, maar — als ze een wiskundevak gekozen hebben — met Wiskunde A en/of B. De nu optredende verandering in wiskundige leerinhouden is onder de "geruststellende" naam *Herverkaveling Eindexamen programma's Wiskunde Een en Twee (Hewet)* van start gegaan, maar vanaf de allereerste experimenten was duidelijk dat er meer aan de hand was dan alleen wat stuivertjes verwisselen tussen Wiskunde I en II. Waarom die veranderingen, en wat zijn die veranderingen?

Aanleidingen

Tot voor kort — en waarschijnlijk bent U daar nog slachtoffer van (geweest) —werd (althans) het wiskunde-onderwijs in het Voortgezet onderwijs goeddeels bepaald volgens het *"theezakjes-principe"*.
Het VWO-programma was een verdunde versie van het academische programma van een wiskunde-studie; het HAVO-programma was een slap aftreksel van het VWO-gebeuren en op het MAVO werd dat deel uit de HAVO-leerstof behandeld dat nog nèt haalbaar was. Top-down-programmering heet zoiets in het computertijdperk. Voor de MAVO- en HAVO-leerstof kan het woordje "was" in de vorige zin helaas nog steeds vervangen worden door "is". Beperken wij ons voorlopig tot het VWO, dan valt te constateren dat een groot deel van de leerlingen wiskunde heeft moeten leren "voor de school, en niet voor het leven". Veel leerlingen die naderhand een technische of natuurwetenschappelijke richting uitgingen, bleken te zeer rekentechnisch gespecialiseerd en waren onvoldoende in staat om bij het oplossen van problemen gewoon hun ogen eens flink de kost te geven en hun hersens te gebruiken. Veel studenten in de zogenaamde γ-vakken waren onvoldoende ervan doordrongen dat wiskunde gebruikt kan worden om samenhangen in gecompliceerde verschijnselen boven tafel te krijgen en te beschrijven. Er kwamen dus klachten van Technische Hogescholen en Universiteiten over de vooropleiding van hun studenten: het wiskundige panorama dat het VWO bood, was onvoldoende toegesneden op het wensenpakket van het Hoger Onderwijs.
Meer in het bijzonder wisten de TH's te melden dat hun studenten, zelfs wanneer zij Wiskunde-II in hun eindexamenpakket hadden, over onvoldoende ruimtelijk inzicht beschikken: de meetkunde van het VWO had zich te zeer in de richting van algebraïsche — zeg maar: rekentechnische — meetkunde ontwikkeld. De gamma-faculteiten, daarentegen, merkten op dat de Wiskunde-I (verplicht voor enkel γ -studierichtingen) in het geheel geen relevante voorkennis opleverde, met als mogelijke uitzondering wat kansrekening e.d. Een en ander werd, geïllustreerd met het nodige empirisch verkregen cijfermateriaal, beschreven en geanalyseerd en de conclusies werden verwoord in het bekende "HEWET-RAPPORT".
De genoemde constateringen waren de voornaamste drijfveren om het VWO-wiskunde-eindexamenprogramma maar eens te gaan herzien.

Didaktische overwegingen

Te zelfder tijd waren er werkelijk stormachtige ontwikkelingen in de didaktiek van de wiskunde, tenminste voor zover het de werkzaamheden van de "voorhoede" betreft. Het voormalige Instituut voor de Ontwikkeling van het Wiskunde-Onderwijs (IOWO) was in staat de reken- en wiskunde-leraren (voorheen in de ogen van velen een vrij dor, maar geleerd, gezelschap) te verdelen over twee kampen: de nieuwlichters èn zij die maar liever gewoon deden. Enige — mogelijke herkenbare — didaktische strijdkreten uit die tijd (de zeventiger jaren) zijn:

* Je moet met je wiskunde-onderwijs aansluiten bij, en vertrekken vanuit, de belevingswereld van je leerlingen.
* De leerweg moet lopen van konkreet naar abstrakt, en niet andersom. (Dus *niet:* "stelling, bewijs, voorbeeld, nog een voorbeeld, en dan een hele rits sommen van telkens hetzelfde type").
* Niet slechts progressief compliceren, maar ook progressief schematiseren.
* Meer doen, minder nadoen!
* Realistisch en procesgericht wiskunde-onderwijs, in plaats van strukturalistisch en produktgericht wiskunde-onderwijs.
* Méér "problemen", minder "sommen". Het probleemkarakter laat een gedifferentieerde benadering toe en een veelheid aan oplossingen. Al doende kun je niet alleen *rekening houden* met verschillen tussen leerlingen, maar die verschillen zelfs *uitbuiten.*

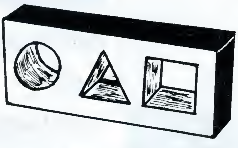
Via talloze didaktiek-conferenties, nascholingscursussen en studiebijeenkomsten, maar ook door middel van een niet aflatende stroom van publikaties (lespakketjes, docentenhandleidingen, het WISKOBAS-bulletin, de WISKRANT, ...) kwamen de signalen van het naderend einde van het strukturalistisch (stelling, bewijs, som 1, ...) wiskunde-onderwijs. Of niet?

Een nieuw eindexamenprogramma wiskunde voor het V.W.O.

In het begin van de jaren tachtig kreeg de vakgroep Ontwikkeling Wiskunde-Onderwijs en Onderwijs-Computercentrum (OW&OC) van de Rijksuniversiteit Utrecht de opdracht te gaan experimenteren met een vernieuwd examenprogramma dat beter zou moeten gaan aansluiten bij de wensen van het Hoger Onderwijs dan het bestaande Wiskunde I & II-programma. Met grote voortvarendheid ging men, onder supervisie van een begeleidingscommissie, aan de slag; lesmateriaal werd ontworpen en geprobeerd: eerst aan twee, toen aan twaalf, daarna aan twee-en-vijftig scholen; nascholingscursussen werden op touw gezet; officiële rapporten en impressionistische artikelen beschreven voortgang (men leze de jaargangen van de Nieuwe Wiskrant). Inmiddels zijn niet alleen de contouren, maar ook de inhoudselementen aardig scherp in beeld te krijgen.

Wiskunde B (voor toekomstige ß-studenten) valt in hoge mate samen met het voormalige Wiskunde-I-programma; echt nieuw daarin is de *ruimtemeetkunde* — drastisch verschillend van de vektormeetkunde, maar ook van de "ouderwetse", axiomatisch opgebouwde stereometrie — die in de plaats van kansrekening en statistiek is gekomen. Een van de voornaamste doelstellingen van het OW&OC — ontwikkel-team (waarin wij overigens een aantal ex-OIWO'ers tegenkomen) was daarbij het ontwikkelen van de ruimtelijke intuïtie van de leerlingen. Het is moeilijk om precies uit te leggen wat daar nou mee bedoeld wordt, maar het komt neer op het leren je ogen en je hersens te gebruiken in de sfeer van ruimtelijke problemen. Probeert U eens het volgende probleempje te klaren, dan voelt U de bedoeling wel aan:

→

In een houten plank zijn drie gaten gemaakt in de vorm van een cirkel, een gelijkbenige driehoek en een vierkant. De middellijn van de cirkel, de basis en hoogte van de driehoek en de zijde van het vierkant hebben alle dezelfde lengte. Een kurk is zo gesneden dat hij in **elk** *van de drie gaten past en elk gat geheel kan verduisteren. Hoe ziet zo'n kurk eruit?*

Wiskunde A (bedoeld voor toekomstige γ-studenten) is volledig nieuw. Doelstelling nummer één is het leren *gebruiken* van wiskunde op allerlei terreinen. Onderdelen uit de *toegepaste* algebra, *toegepaste* analyse, waarschijnlijkheidsleer en automatische gegevensverwerking vormen het Wiskunde-A-programma. Toepassingen worden niet zozeer ontleend aan natuurkunde en techniek, maar meer aan economie, biologie en ecologie, geografie en — tenslotte — het "alledaagse leven". Enkele voorbeelden uit de katernen die Jan de Lange en Martin Kindt van OW&OC ontwikkelden, vindt U hier onder en op pag. 19.

Alleen al een globale kennisneming van het Wiskunde A-programma en het onderdeel ruimtemeetkunde uit het B-programma levert als niet te vermijden conclusie dat de nieuwe programma's beter èn gerichter voorbereiding op academische studies betekenen dan de "oude" Wiskunde I en II.

Didaktische divergentie

Het is geen wonder dat de eerder genoemde didaktische principes hun concretisering (op een bepaalde wijze!) hebben gevonden in het ontwikkelde lesmateriaal dat door de vakgroep OW&OC inmiddels via Educaboek wordt gedistribueerd: zo is al vermeld dat er sprake is van een gedeeltelijke personele unie van het voormalige IOWO en de huidige vakgroep OW&OC. Deze gegevenheid blijkt inmiddels problematisch te worden: voorstanders van het strukturalistisch wiskunde-onderwijs vragen zich in wanhoop af: "met welk antwoord van leerlingen kan ik genoegen nemen? Hoe diepgaand moeten wiskundige achtergronden bij de bespreking van problemen aan de orde komen?" en soms zelfs: *"Is dit nog wel wiskunde?"* (met name Wiskunde-A wil nog wel eens aanleiding zijn tot deze vraag). Nou valt er door leraren in het algemeen weinig aan inhoudelijke zaken van het eindexamenprogramma te sleutelen; des te meer echter aan didaktische aspekten ervan. Het is dan ook op didaktisch terrein dat grote verschillen in opvattingen over wiskunde-onderwijs aan het licht komen.

Beter merkbaar dan voorheen worden de degens geslepen en, soms, gekruist. Globaal valt binnen Wiskunde-A een drietal stromingen te onderscheiden:

A. De "Eerst wiskunde, dàn toepassingen"-stroom, ten zeerste verwant met het strukturalisme in het wiskundeonderwijs.
B. De "Instappen en toepassen"-stroom, die m.i. dicht tegen A aanleunt; de globale didaktische strategie van deze stroom is:
   1. verkenning van wat probleemsituatie waarbij wiskundemethoden een rol zouden kunnen spelen;
   2. het aanbieden van de wiskundige methodiek, in wiskundige vorm;
   3. het toepassen van de nieuwe wiskundige inzichten en vaardigheden op algemene problemen zoals bij (1) geschetst.
C. De "leren-door-contexten"-stroom, waarin men de IOWO- en OW&OC-opvattingen herkent.

Of elke stroom behouden zal blijven, is momenteel nog niet vast te stellen. Wel is zeker dat de centrale schriftelijke eindexamens in Wiskunde-A belangrijke reperkussies op de te hanteren didaktiek zullen hebben. In dit kader is het buitengewoon zorgelijk waar te nemen welke tendens in examens èn normeringen van de laatste twee jaren zich begint af te tekenen.

Nogmaals theezakjes?

Er bestaan vergevorderde plannen om ook het wiskunde-onderwijs aan het HAVO behoorlijk te herzien. Kern van het verhaal is weer een grotere gebruiks- en toepassingsgerichtheid van de wiskunde. Een en ander interfereert echter nog met de Lyceum-plannen, dus of er op korte termijn iets gaat veranderen in het HAVO-wiskundeonderwijs valt nog te bezien. →

In juni 1983 kwam de Rabobank met een nieuw soort hypotheek (= geldlening): de Rente Stabiel Hypotheek. Een hypotheek die 'de schokken opvangt'.

fig. 21

De Rabobank Rente Stabiel Hypotheek vangt 30 jaar lang de rente-schokken op.

In advertenties zoals in fig. 21 werd met grafieken duidelijk gemaakt hoe voordelig die rente zou zijn geweest als een hypotheek in januari 1970 zou zijn afgesloten op de toen geldende rente van 9%.

a. *Verklaar aan de hand van de grafiek - voor zover mogelijk - hoe deze nieuwe hypotheekvorm 'werkt'.*
b. *Heeft de klant in de 13 jaar van de grafiek echt voordeel gehad van deze nieuwe hypotheek?*
c. *Bij dalingen van rente zal ook pas na een daling van 2% de stabiel hypotheek worden aangepast.*
   Geef een voorbeeld (grafisch) waarbij de bank 30 jaar lang méér rente krijgt met deze stabiel hypotheek dan met de gewone hypotheek.

Kind van de rekening dreigt het MAVO te worden. Het is hoog tijd dat er juist daar flink gesleuteld gaat worden aan de wiskunde-programmering: nog een decennium wachten op — mogelijk — slappe VWO-aftreksels, en kinderen van de straat houden door ze op drie manieren kwadratische vergelijkingen te laten oplossen zou in mijn ogen grenzen aan criminaliteit. ●

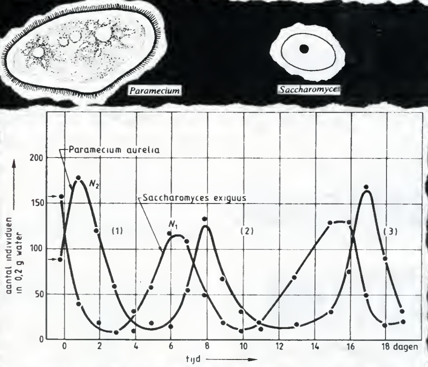

Fig. 10 Prooi-roofdier-model van Paramecium en Saccharomyces

Dat dit geen studeerkamermodel alleen is, blijkt uit de grafiek van fig. 10 die het resultaat is van laboratoriumexperimenten.

Opgaven

16 Welk diertje is klaarblijkelijk roofdier en welk prooidier in deze grafiek?

17 Bij prooi-roofdier-modellen zegt men vaak: 'De groeisnelheid van de roofdieren is evenredig met de aanwezige hoeveelheid prooidieren.' Klopt dat in de voorgaande twee grafieken?

18 Een prooi-roofdier-model wordt beschreven door de volgende twee functies:

$N_1(t) = 200 \sin t + 400$ (t in 5 jaar2)

$N_2(t) = 300 \sin(t - \frac{2}{5}\pi) + 500$

a Wat is de periode van de cyclus van dit prooi-roofdier-model?
b Welke functie beschrijft het aantal roofdieren?
c Hoeveel dieren van iedere soort zijn er maximaal en minimaal?
d Teken de grafieken van dit prooi-roofdier-model in één tekening (op soortgelijke wijze als bij fig. 9).

In het model volgens opgave 18 beweegt het aantal dieren N_1 zich rond de 'evenwichtssituatie' 400.
Het maximum ligt er 200 boven, het minimum 200 eronder. Het getal 200 heet de *amplitude*; d.w.z. de maximale uitwijking uit de evenwichtsstand.

Opgave

19 Wat is de amplitude van $N_2(t)$?

San Nicolas...

(cont. di pag. 16)

bin tereno liber ku por usa pa esaki. E.o. e tereno pariba di Lagoweg i e tereno pasuit di Bernhardstraat na haltura di e kasnan di polis (Tankfarm).

— Mester mantené Village komo bario di vivienda i e renovashon mester sosodé mas rápido. Mester mantené e elementonan karakterístiko ku lo por nifiká hopi pa turismo.
Den e proyekto di Village mester krea posibilidat pa e hendenan mes renová nan propio kas i yuda nan bisiñanan ku konstrukshon o renovashon di nan kas.
— Mester sanea e "Schildersbuurt" panòrt di Mainstreet i mester destiná e lokalidat aki pa sentro komersial.
— E kasnan den mal estado pafó di San Nicolas ta duna un impreshon malo na e habitantenan i e bishitantenan di San Nicolas. Si kier stimulá turismo na San Nicolas ta esensial pa kita e impreshon negativo aki i kambié den un positivo. E kasnan aki tambe lo mester sanea riba un término korto.
— Teniendo kuenta ku e situashon finansiero di hopi habitante di San Nicolas gobierno mester reservá tereno pa traha kas di pueblo. E interes pa kas di pueblo ta hopi grandi i tin posibilidat ku esaki ta bira mas grandi enbes di mengua. En konekshon ku esaki nos ta pensa riba e terenonan ku ta bin liber riba e tereno di Lago.
— Gobierno lo mester duna sosten finansiero na e fundashon "Drecha Cas" pa nan por ehekutá nan trabou debidamente. Asina por presta mihó servisio na San Nicolas pa esunnan ku menos rekurso.
— "Huurcommissie" mester traha mas efektivamente dor di tin mihó kontrol i servisio na públiko. Esaki pa evitá kobramento di hür mucho halto.
— Pa protehá e barionan di vivienda kontra dekadensia mester bini ku regla pa renová kas i un lei pa evitá kas bashi o kas den mal estado di mantenshon.
Pa mantené propio kultura i pa promové turismo na San Nicolas, kasnan karakterístiko lo mester bin na remarka pa restaurashon.
— Mester desaroyá un plan ariba plaso largo (ca. 15 aña) pa maneho riba tereno di vivienda. Mester evaluá i revisá e plan aki 5 aña. E plan mester konsistí di:
*Un budget pa kada aña (redukshon di gasto dor di kontinuidat den konstrukshon)
*Un programa balansá konteniendo:
1. kasnan di pueblo
2. konstrukshon di kas propio
3. renovashon
4. vivienda espesífiko pa e.o. grandinan, famianan inkompleto, hobennan independiente
5. saneamento di kas ku ta den estado deplorabel
6. restaurashon i mantenshon di edifisionan históriko
7. saneamento di bario ku ta den mal estado i mehorashon di ambiente di bida.
— Mester stimulá bankonan i otro institutonan partikular pa invertí plaka den e kategorianan di konstrukshon ya menshoná.
— Mester desaroyá un sistema general pa subsidio di hür kasnan partikular pa nos hendenan di menos rekurso. ●

Mester spar.
Ya bo sa e pakiko.

Oranjestad
Algemene Bank Nederland
Nassaustraat 89
Telefoon 21515, 21517

San Nicolas
Algemene Bank Nederland
Bernard v.d. Veen Zeppenfeldtstraat 58
Telefoon 45090, 45091

ABN Bank

buro **arends**
praktijkopleidingen
aruba arendstraat 9 tel 23515
curacao scharlooweg 75 tel 612470

Yama pidi bo folder ku informashon tokante nos kursonan:

MIDDLE MANAGEMENT (ISW)
TIME-MANAGEMENT
SUPERVISHON PROFESIONAL
MANAGEMENT ASSISTENT (ISW)
NOTULEREN
MARKETING PRAKTIJK

un lider no ta nase, e ta wordu forma

PARKER ARROW

See the full range of the world's most wanted pens at your favourite bookstore or joyería

*

Worldwide lifetime guarantee

*

Distributed by:

HAGEMEYER (ARUBA) N.V.
Fergusonstraat 114

FATUM
De Nederlanden van 1845

Curaçao, Pietermaai 19,
Tel. 611166, Postbus 226.
Aruba, Nassaustraat 103,
Tel. 24888, Postbus 510.
St. Maarten, Emmaplein,
Tel. 2248, Postbus 201

Sigur, pa un i tur!

Nationale-Nederlanden

CEMPRO - TECHNICA N.V.

P.O. BOX 200
L. G. SMITH BOULEVARD 124
ORANJESTAD - ARUBA
Tel. 22444-22861-24199

- KANTOOR- EN SCHOOL-BENODIGDHEDEN
- KANTOOR- EN SCHOOL-MEUBILAIR
- ARCHIEFREKKEN
- TEKENMATERIAAL

Amigoe
de krant voor èlke dag

de krant die wat te vertellen heeft...

bel 24333 voor een abonnement

Grieperig? **DOKTER!**
Medicijnen? **APOTHEKER!**
Juridisch advies? **ADVOCAAT!**

VOOR AL UW VERZEKERINGEN:

A.F.Aponte
TEL. 24228-27528
uw deskundige verzekeringsagent

Ook voor de meest voordelige reis- en bagageverzekering

PEPSI-COLA

Victoria Bottling Co. Ltd.
SAN NICOLAS